

Saimaan ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveysala, Lappeenranta
Sosiaalialankoulutusohjelma

Jatta Nuutinen & Päivi Silventoinen

**”KYL MÄ TIESIN ETTÄ SIELLÄ OIS YKSILÖLLISEMPÄÄ”
OPPIPAJATOIMINTA NUORTEN ELÄMÄNHALLINNAN TUKEMI-
SESSA**

Opinnäytetyö 2009

TIIVISTELMÄ

Jatta Nuutinen, Päivi Silventoinen

”Kyl mä tiesin että siellä ois yksilöllisempää” OPPIPAJATOIMINTA NUORTEN ELÄMÄNHALLINNAN TUKEKEMISESSA, 44 sivua, 4 liitettä

Saimaan ammattikorkeakoulu, Lappeenranta

Sosiaali- ja terveystieteiden koulutusohjelma

Ohjaajat: Lehtori Kari Muhonen, Yksilö – ja ryhmävalmentaja Natalie Himmi

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää Lappeenrannan Laptuote-säätiön alaisuudessa toimivan oppipajatoiminnan merkitys nuorten elämäntilanteen väylänä. Kuinka Oppipaja auttaa nuoria yksilövalmennuksen, työpajatoiminnan sekä yhteistyössä eri sidosryhmien kanssa perusopetuksen päästötodistuksen saamisessa ja jatkokoulutuksesta syrjäytymisen ehkäisemisessä. Selvitys kohdistuu vuosina 2007–2009 Oppipajalla olleisiin nuoriin ja heitä ohjaaviin yksilö – ja ryhmävalmentajiin.

Selvitys on laadullinen, ja tutkimusaineisto kerättiin teema- ja lomakehaastatteluiden avulla. Selvityksessä haastateltiin kolmea oppipajalla olevaa nuorta sekä kahta yksilö- ja ryhmävalmentajaa. Haastatteluaineistot analysoitiin sisällönanalyysin avulla. Teoriassa käsitellään oppipajatoiminnan sisältöä, sosiaalipedagogiikkaa, ympäristön ja yhteisön merkitystä syrjäytymisessä sekä nuorten kasvu-ympäristöjä.

Oppipajan tuomat kokemukset olivat positiivisia, nuoret kokivat että olivat saaneet tukea niin ohjaajilta kuin ryhmäläisiltään. Aika Oppipajalla antoi nuorille tukea elämäntilanteeseen ja uskoa jatkaa eteenpäin. Ohjaajien kokemukset Oppipajan antamasta tuesta nuorille ovat tuoneet ymmärryksen nuorten yksilöllisistä tarpeista ja yksilöllisestä tukemisesta sekä herättäneet ohjaajien halun kehittää toimintaa nuorten tukemisessa.

Selvityksen tuottamaa tietoa nuorten elämäntilanteen tuen tarpeesta voidaan hyödyntää Oppipajalla yksilö- ja ryhmävalmentajien kesken sekä Oppipajan nuorten kanssa työskennellessä. Jatkossa voitaisiin mahdollisesti tutkia / selvittää koulujen, vanhempien ja oppipajan tekemän yhteistyön kehittämistä.

Avainsanat: elämäntilanteen hallinta, syrjäytyminen, kasvu-ympäristö, sosiaalipedagogiikka, oppipajatoiminta

ABSTRACT

Jatta Nuutinen, Päivi Silventoinen
Saimaa University of Applied Sciences, Lappeenranta
Social Services and Health Care, Degree Programme in social service
Final Year project, 2009
Instructors: Kari Muhonen, Natali Himmi

The purpose of this thesis is to find out how the Laptuote Foundation's workshop activities affect to life-management skills of the young (people). The Workshop together with different interest groups aims to help the young by individual tutoring and by workshop activities to complete the comprehensive school examination and to encourage them to apply for further education. Research subject were the young (people) who attended the Workshop in 2007-2009 and their (individual/group) coaches.

The survey is qualitative. The investigation material was gathered by theme and blank form interviews. Three young people attending the workshop and two coaches were interviewed. The replies were analyzed by content analysis. The theory of this thesis consists of studying the contents of workshop activities, social pedagogy, the meaning of environment and community in marginalization and the content analysis of the young.

The experiences gained from the workshop were positive. The young felt supported by both their coaches and their group members. They also received support for controlling one's lives and encouragement to move forward. The coaches also benefit of the workshop. They now really understand the individual needs of the young and know how to support them better. The workshop has also increased the will of coaches to develop the means of support.

The results of this study can be taken in advantage among the workshop coaches while working with the young people. Further studying of the possibility of closer cooperation between schools, parents and the Workshop might be beneficial.

Key words: life-management, exclusion, growing environmental, social pedagogy

1 JOHDANTO.....	3
2 YMPÄRISTÖN JA YHTEISÖJEN MERKITYS SYRJÄYTYMISESSÄ	4
2.1 Syrjäytymisen käsitteet.....	5
2.2 Nuoren sosiaaliset verkostot ja syrjäytyminen	5
2.3 Syrjäytyminen ja koulu	7
3 NUORTEN ELÄMÄNHALLINTAA TUKEVAT KASVUYMPÄRISTÖT.....	10
3.1 Nuoruus – identiteetin rakentamisen aikaa	11
3.2 Koti nuoren kasvuympäristönä.....	13
3.3 Koulu sosiaalisena kasvu ympäristönä.....	14
4 OPPIPAJATOIMINTA NUORTEN SYRJÄYTYMISEN EHKÄISIJÄNÄ.....	16
4.1 Oppipaja.....	17
4.2 Oppipajan toiminta ja yhteistyökumppanit	18
5 SOSIAALIPEDAGOGIIKKA	21
5.1 Sosiaalipedagogiikan määritelmä	21
5.2 Sosiaalipedagogisen toiminnan menetelmät.....	23
6 SELVITYKSEN TOTEUTUS.....	25
6.1 Selvityksen tavoite ja selvitystehtävät.....	25
6.2 Selvityksen kohderyhmä	26
6.3 Opinnäytetyön aineiston keruu	27
6.4 Aineiston analyysi.....	29
6.5 Aineiston luotettavuus ja eettiset näkökohdat	30
7 SELVITYKSEN TULOKSET	31
7.1 Oppipajatoiminta nuorten elämänhallinnan tukena, sekä ohjaajien näkemyksiä nuorten elämänhallinnasta	31
7.2 Oppipajalta saatu tuki ja ohjaus nuoren elämänhallinnassa.....	33
7.3 Nuorten ja ohjaajien näkökulmia Oppipajatoiminnan kehittämiseen	36
7.4 Yhteenveto.....	38
8 POHDINTA	39
LÄHTEET	46

LIITTEET

Liite 1 Saatekirje nuorille

Liite 2 Nuorten kysymykset

Liite 3 Saatekirje yksilö- ja ryhmävalmentajille

Liite 4 Yksilö- ja ryhmävalmentajien kysymykset

1 JOHDANTO

Tänä päivänä peruskoulun suorittaminen loppuun ja sen jälkeen sijoittuminen jatko-opintoihin ei ole nuorille enää itsestäänselvyys. Yhteiskunnan tuomat muutokset ja paineet niin perheiden, koulun kuin myös nuorten omissa valinnoissa kuormittavat nuoria. Yhteisöön kuulumisen helpottaa nuoren itsenäistymistä ja koulu yhteisö on yksi merkittävä tekijä nuorten nivelvaiheessa eli peruskoulusta jatko-opintoihin siirtymisessä. Jos tässä vaiheessa nuori epäonnistuu, sitä pidetään yhtenä syrjäytymisen tekijänä yhteiskunnasta. Tässä vaiheessa aikuisten tuki ja ohjaus ovat tärkeitä, mutta ymmärrys kohdata nuori yksilönä on haaste kouluissa.

Teemme opinnäytetyössämme selvityksen Lappeenrannan Laptuote-säätiön tiloissa toimivasta oppipajasta, joka yksilövalmennuksen, työpajatoiminnan sekä yhteistyömuotojen kautta pyrkii auttamaan nuoria peruskouluopetuksen päättötodistuksen saamiseen ja eroamisen ehkäisyyn. Selvitämme laadullisin menetelmin, teema- ja lomakehaastatteluin nuorten sekä yksilö- ja ryhmävalmentajien kokemuksia ja toiveita oppipajan tarjoamista mahdollisuuksista tulevaisuuteen. Selvitykseen osallistuivat oppipajalla vuosina 2007 - 2009 olleista 35:stä nuoresta kolme sekä kaksi yksilö- ja ryhmävalmentajaa.

Työssämme tuomme esiin myös sosiaalipedagogisen näkökulman, koska näemme sen olevan yksi olennainen työmuoto, jota meidän näkemyksemme pohjalta käytetään nuorten oppipajatoiminnassa. Sosiaalipedagogiikan tavoitteet ja toimintatapa ohjaavat nuoria itsenäiseen ja varmaan elämänhallintaan nyky-yhteiskunnan muutosten keskellä. Sosiaalipedagoginen työmenetelmä on myös yksi tärkeimmistä hallittavista alueista työskennellessämme tulevaisuudessa sosionomeina. Sen laaja-alaisen ja haastavan työalueen tunteminen ja hallitseminen antaa pohjaa työllemme ja vahvuutta tukea ihmisiä yhteiskunnan muutosten keskellä.

Opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa haastatteluiden avulla tietoa oppipajan yksilö- ja ryhmävalmentajille, jotka voisivat mahdollisesti kehittää toimintaansa selvityksen pohjalta.

2 YMPÄRISTÖN JA YHTEISÖJEN MERKITYS SYRJÄYTYMISSESSÄ

Useat tekijät erottavat tämän päivän suomalaisen nuoren elämaailman aikaisempien sukupolvien nuoruudesta. Suurin joukko nykynuorista ei ole koskaan asunut maalla, vaan kaupunkimainen elinympäristö on heille syntymästä saakka tuttu. Heillä on myös mahdollisuus kuluttamiseen ja oman rahan käyttöön. Heillä on trendejä luovaa nuorisokulttuuria sekä sähköisten joukkoviestimien tuottamaa globaalista "samanaikaisuutta". Tämän päivän elämaailmassa uutta ovat myös koulutus- ja työmarkkinoiden epävakaisuus sekä laaja asiantuntijajärjestelmän kehittyminen.

Nuorilta edellytetään joustavuutta, kommunikatiivisuutta ja kykyä toimia erilaisissa ryhmätilanteissa. Valmiita tietosisältöjä ja rutiiniomaisia toimintamalleja ei välttämättä pidetä enää hyödyllisinä, vaan nuorilta edellytetään muuttuvien tilanteiden hallintakykyä. Tätä nuoret oppivat yhä enemmän koulun ulkopuolella; nuorten arkielämään, sosiaalisiin tilanteisiin, verkostoihin ja vaihtuviin toimintaympäristöihin. (Laurinen 1998, 172,174.)

Koska nykynuoren elämä on yhä pirstaleisempaa, on oltava jokin paikka, johon nuori voi luottaa ja josta voi saada hyväksyntää. Nuorten omat vertaisryhmät ja perhetilanteet mahdollistavat tärkeitä oppimisprosesseja. Perheessä nuoret oppivat elämän perustan ja hyväksytyt arvot. Perheeltä opitaan perheenjäsenenä oloa, muiden kanssa toimeen tulemistä, rakkautta, yhteisoloa ja kommunikointia. (Laurinen 1998, 184.)

2.1 Syrjäytymisen käsitteet

Syrjäytyminen on erilaisten sosiaalisten ongelmien kasautumista yksilölle ja yhteisölle. Syrjäytyminen ei kuitenkaan aiheudu yksittäisestä ongelmasta eikä se ole pysyvä tila, vaan prosessi, joka lähtee yksilöissä liikkeelle eri syistä ja etenee eri tavoin. Käsitteessä voidaan erottaa objektiivinen syrjäytyminen, joka liittyy resurssien ja kykyjen puutteeseen sekä subjektiiviseen syrjäytymiseen, jolloin yksilö hylkää tietoisesti yhteiskunnan arvot. Syrjäytymisessä voidaan sanoa olevan kyse siitä, että ihminen ajautuu sosiaalisesti ja kulttuurisesti arvostetun elämän ulkopuolelle – yhteisö joko jättää yksilön ulkopuolelle tai ihminen omasta tietoisesta valinnastaan jättäytyy yhteiskunnan ulkopuolelle. Tällöin syrjäytymisessä korostuu yksilön ja yhteiskunnan välisen kytkennän heikkeneminen. (Peruspalvelut Länsi- Suomen läänissä 2000, 247.)

Syrjäytymisen riskitekijöitä on selvitetty monissa tutkimuksissa, ja ne ovat jo varsin hyvin tiedossa. Ongelmien kasautumisen katsotaan johtuvan pitkästä kehityksestä, joiden on havaittu alkavan jo varhaislapsuudessa. Myös oppimisvaikeudet voivat johtaa sopeutumisongelmiin ja se johtaa heikkoon koulumenestykseen, mikä vaikeuttaa siirtymistä ammattiin tähtäävään koulutukseen ja onnistuneeseen työelämään. Asioiden syy – seuraussuhteet ovat kuitenkin niin monimutkaiset ja yksilölliset, että on mahdotonta ennustaa, miten syrjäytymisen prosessi jonkin nuoren kohdalla alkaa ja etenee. (Peruspalvelut Länsi – Suomen läänissä 2000, 248.)

2.2 Nuoren sosiaaliset verkostot ja syrjäytyminen

Nuoren hyvinvoinnin keskeisiä kulmakiviä ovat sosiaaliset suhteet. Nämä ovat kontaktit muihin ihmisiin, ikätovereihin ja perheeseen sekä erilaisiin yhteiskunnallisiin instituutioihin, jotka muodostavat sen sosiaalisen verkoston, jossa nuori elää ja toimii. Jäsenyys tietyssä sosiaalisessa verkossa on yksilöllisyyttä koros-

tavassa yhteiskunnassa nuorelle hyvin tärkeä, sillä vasta verkoston jäsenenä nuori tuntee kuuluvansa johonkin, olevansa osallisena jossakin. Verkosto on nuorelle tärkeä sosiaalisen tuen lähde, joka vaikuttaa elämäntapaan hyvin monissa asioissa aina koulunkäynnistä vapaa-ajan harrastuksiin tai rikollisuuteen. Sosiaalinen verkosto voi olla nuorelle yhteiskuntaan kiinnittävä sekä siitä syrjäyttävä elementti. (Suutari 2002, 99.)

Sosiaalisen verkoston käsite kuvaa sekä nuoren sosiaalisessa ympäristössä olevaa suhteiden kokonaisuutta että rakennetta. Sosiaalisilla verkostoilla tarkoitetaan yksilöiden henkilökohtaisia sosiaalisen tuen verkostoja, jotka muodostuvat ystäväistä ja tuttavista ja auttavat selviytymään arkipäivän ongelmista ja kriiseistä. Nuorten sosiaaliset verkostot muodostuvat niistä ihmisistä, joiden kanssa nuori on elämän eri alueilla säännöllisesti tekemisissä ja joilla on merkitys nuoren elämässä. Yleensä nuoren tärkeimmät sosiaaliset kontaktit ovat lähinnä ystäviin, kavereihin ja perheenjäseniin. Muita toimijoita nuoren sosiaalisessa verkostossa voivat olla sukulaiset, naapurit ja viranomaiset. (Suutari 2002, 100.)

Sosiaalisen verkoston perinteisenä funktiona on ollut tukea nuoren kiinnittymistä yhteiskuntaan, ennen kaikkea työhön ja koulutukseen. Verkoston tehtävänä on ollut auttaa nuorta selviytymään stressaavista tilanteista ja ehkäistä erilaisia ongelmia sekä avata ovia yhteiskunnan keskeisille kentille. Katkokset yhteiskuntaan integroitumisessa ja syrjäytymisessä työn ja koulutuksen kentiltä ovat saaneet usein yhdeksi taustatekijäkseen sosiaalisen verkoston ongelmat. (Suutari 2002, 106.)

Ulvinen (1998, 52) pitää nuorten syrjäytymistä nyky- yhteiskunnassa ennen muuta sosiaalisten sidosten katkeamisena tai puuttumisena. Erilaisten sosiaalisten sidosten puuttuminen aiheuttaa katkoksen nuoren integroitumisprosessiin ja voi johtaa yhteiskunnasta syrjäytymiseen. Voidakseen integroitua yhteiskuntaan nuorella on oltava riittävä sosiaalisten siteiden muodostama sosiaalinen verkosto. Tähän sisältyy yhteiskunnassa menestymiseen tarvittavia pääoman muotoja, ennen kaikkea kulttuurista ja sosiaalista pääomaa. Nuoren verkostoon kuuluvien sosiaalisten sidosten määrä ja sosiaalisen merkityksen rakenne tarkoittavat sosiaalista pääomaa. Kulttuurinen pääoma puolestaan viittaa siteiden laadullisiin ominaisuuksiin, esimerkiksi verkostoon kiinnittyneiden ihmisten kou-

lutus- ja ammattitaustaa. Nuori elää syrjäytymisriskin alla, jos hänellä on vähän sosiaalisia siteitä tai ne ovat heikkoja.

Viime vuosina nuorten elämänkulussa monet perinteiset sosiaaliset sidokset ovatkin heikentyneet. Elämänkulussa ovat muuttuneet aiempaa väljemmiksi esimerkiksi luokka-, alue- ja perhesidonnaisuus, ja yksilöiden oman vallan ja vastuun merkitys päätöksenteossa ja elämönhallinnassa on vastaavasti korostunut. Nuorten elämästä eivät kuitenkaan ole mureenneet tai hävinneet kokonaan sosiaaliset suhteet ja sosiaalinen kumppanuus. Tärkeinä ehtoina pidetään nuorten sosiaaliselle ja taloudelliselle integraatiolle tasapainoisia sosiaalisia suhteita ja hyvää sosiaalista elämää. Nuoren yhteiskuntaan kiinnittymisen kannalta yksi keskeisistä sosiaalisen verkoston ominaisuuksista on sosiaalinen tuki. (Heikkinen 1999, 139.)

2.3 Syrjäytyminen ja koulu

Kuulan (2000, 52, 175) mukaan koulu antaa suuntaa nuoren elämään, joten voidaan päätellä, että koululla on merkittävä rooli nuoren syrjäytymisessä. Hän pitää ala-asteen ja yläasteen keinotekoista rajanvetoa liian suurena muutoksena nuoren kriittisessä elämänvaiheessa. Tällöin nuori tarvitsisi entistä lujempaa kiintymystä yhteisöön ja yhteiskuntaan, kuitenkin yläasteen systeemi on rakennettu päinvastoin. Hän pitää tulosten mukaankin koulun vaikutusta nuorten elämänkulkuun ja syrjäytymiseen yhteiskunnassa kiistattomana. Nuoren syrjäytymisprosessissa koulun merkitys korostuu kahdella tavalla. Ensiksi koulu syrjäyttää tukea tarvitsevat nuoret puutteellisten tukitoimien vuoksi, ja toiseksi koulu tuottaa omilla mekanismeillaan leimaamisen välityksellä syrjäytymistä.

Koulutusjärjestelmän tehtävänä on antaa oppilaalle valmiuksia työllistymisessä ja myöhemässä elämässä. Koulutuksen nivelvaiheesta puhutaan perusopetuksen ja toisen asteen ammatillisen koulutuksen välisestä vaiheesta. Nivelvaihe on kuitenkin ymmärrettävä laajempänä käsitteenä, jolla tarkoitetaan kaikkia niitä kouluympäristön muutoksia, jolloin oppilaat tekevät valintoja tulevaisuuttaan ajatellen. Syrjäytymisvaarassa olevien nuorten opiskelun kannalta kriit-

tinen vaihe on perusopetuksen ja toisen asteen nivelvaihe. Erityisen ongelmallinen on se nuorten ryhmä, joka jää ilman koulutuspaikkaa tai keskeyttää opintonsa alkuvaiheessa. (Huhtala & Lilja 2008, 13.)

Nuoren kiinnostuksen puute koulunkäyntiä kohtaan peruskoulun viimeisillä luokilla aiheuttaa useimmiten koulumenestyksen heikkenemistä ja tästä johtuen huonompia jatkokoulutusmahdollisuuksia. Tämä johtaa syrjäytymiseen koulutuksesta, ja se aiheuttaa prosessin, jossa eri vaiheet seuraavat toisiaan. Syrjäytymiseen johtavia piirteitä voidaan nähdä peruskoulun aikana, ja nämä ongelmat näkyvät nuoren siirtyessä toisen asteen opintoihin. (Huhtala & Lilja 2008, 15.)

Kuula (2000, 41–42) toteaaakin heikon koulumenestyksen ennustavan syrjäytymistä. Myös Pirttiniemi (2004, 23) kirjoittaa, ettei ole mikään yllätys, että oppilaiden peruskoulun jälkeistä jatkokoulutukseen pääsemistä ennustaa parhaiten peruskoulussa menestyminen eli hyvien arvosanojen saaminen. Nuoret, joilla on koulusta hyviä kokemuksia ja itseluottamusta, pääsevät muita paremmin jatkokoulutukseen, ja ne joilla on näitä vähän, jäävät varmimmin ilman koulutuspaikkaa. Epäonnistumista ennakoivat huonon koulumenestyksen lisäksi koulunkäynnin epäsäännöllisyys ja kielteiset koulukokemukset. Nuoret jotka ovat kokeneet yläasteen tympäiseväksi, pinnanneet koulusta ja ajatelleet keskeyttämistä, muodostavat yhteishaussa syrjäytymisriskissä olevan joukon, jonka on vaikea saada koulutuspaikkaa.

Edelleen on arvioitu, että syrjäytymisriski on suuri niillä nuorilla, jotka muodollisesti läpäisevät koulun niin sanotuilla armovitosilla, eikä heillä ole realistisia perusvalmiuksia jatko-opintojen onnistumiseen. Koulumenestys ei kuitenkaan näytä olevan ainoa syrjäytymiskriteeri, vaan koulussa samoin kuin yhteiskunnassa tapahtuu sosiaalisen kerrostuman mukaista valikoitumista. Sosiaalisen statuksen lisäksi näyttää myös sukupuoli valikoivan koulutuksellisesti nuoria. (Kuula 2000, 41–42.)

Viimeaikaisten tutkimusten mukaan koulusta syrjäytymiseen on yhtenä selityksenä myös kouluviihtymättömyys ja yleinen tympääntyminen koulunkäyntiin. Ennen kaikkea on todettava, että pojilla on heikko kouluviihtyvyys, jonka taustal-

la lienee laajamittaista ongelmien kasautumista. Viihtymättömyyteen näyttäisi vaikuttavan se, että nuoret eivät saa opettajilta riittävästi tukea ja kannustusta sekä nuorten ja opettajien väliset vuorovaikutussuhteet ovat negatiivisia. Nuoret kokevat myös ettei heillä ole koulussa riittävästi vaikutusmahdollisuuksia. On aivan luonnollista, jos yksilölliset tarpeet tukahdutetaan, siitä seuraa turhautuminen ja koulun keskeyttäminen. (Kuula 2000, 42.)

Aikuisten vastuu luokan vuorovaikutussuhteista ja ryhmään kuulumisen tuki koulussa ovat syrjäytymistä ehkäisevistä tekijöistä keskeisimpiä. Syrjäytymisuhkaa koulusta ei välttämättä pidetä perheen ja oppilaan kasautuneiden sosiaalisten ja yhteiskunnallisten ongelmien tuloksena. Myös koulun toimintatavat voivat aloittaa syrjäytymisprosessin. Osalla nuorista voidaan olettaa, että puuttumaan jääneet opiskelutaidot ja tiedot saattavat nuoren tilanteeseen, jossa hän kokee itsensä epäonnistuneeksi oppijaksi. Riittämätön opintojenohjaus tai muuten epäoikeudenmukaiseksi koettu kohtelu johtavat ulkopuolisuuden tunteeseen opetusryhmässä. Näiden johdosta nuori alkaa vältellä vaikeaksi kokemiaan tilanteita, mikä johtaa luvattomiin poissaoloihin ja syrjäytymiseen koulusta. Koululla on vastuu opiskelutapojen ja -taitojen opettamisesta niille nuorille, jotka eivät saa tukea kotoa. Opintojen ohjaus on tärkeää aloittaa ajoissa ja opettajan merkitys kasvattajana korostuu. (Opetusministeriön työryhmänmuistioita ja selvityksiä 2003, 15–16.)

Yläasteella heikoimmin selviytyvien nuorten kannalta peruskoulun toteuttamistavat eivät ole motivoivia. Heikoimmin menestyvien kannalta opettajasuhteet saattavat olla ratkaiseva tekijä koulutuksesta syrjäytymiseen. Koulun vaikuttavuuden kannalta on olennaista, miten onnistutaan niiden nuorten kanssa, joiden taustatekijät ovat muita ongelmallisemmat ja jotka ovat vaarassa syrjäytyä koulutuksesta. Koulutuksesta syrjäytymisellä tarkoitetaan ns. alkuvaiheen syrjäytymisriskiä peruskoulun päätösvaiheessa ja siirtymistä jatko-opiskeluun. Tämä ei välttämättä tarkoita lopullista koulutuksesta putoamista, saati laajempaa yhteiskunnallista syrjäytymistä. (Pirttiniemi 2004, 23–24.)

Eri hankkeet ovat osoittaneet, että hyvä keino auttaa nuoria nivelvaiheessa on verkostoituminen ja yhteistyö eri hallintokuntien kesken. Tämä tarkoittaa opettajien, oppilaan ja opinto-ohjaajien, oppilashuoltoryhmien sekä sosiaalitoimen,

nuorisotoimen ja tarvittaessa monen muun yhteistyötä. Nivelvaiheen opinto-ohjaukselta vaaditaan nuorten yksilöllisten tarpeiden huomioimista sekä huolellista valmistelua peruskoulun päätösvaiheessa. Nivelvaiheessa korostuukin yhteistyöverkoston kanssa tehtävä yhteistyö. Yhteistyön painopiste tulisi olla ammattioppilaitosten ja peruskoulujen opettajien kesken. (Huhtala & Lilja 2008, 17.)

3 NUORTEN ELÄMÄNHALLINTAA TUKEVAT KASVUYMPÄRISTÖT

Elämänhallinta on tunne, henkinen voimavara, joka edistää selviämistä erilaisista vastoinkäymisistä. Se on myös uskoa itseen, se auttaa sopeutumaan ja antaa kykyä tehdä valintoja erilaisissa elämäntilanteissa. Elämän kokeminen mielekkäänä ja merkittävänä on osa elämänhallinnan tunnetta, kuten ovat myös elämänarvot, itsetunto ja käsitys siitä, millainen olen. Elämänhallinta on kokonaisuus, jolla on sisäisiä ja ulkoisia edellytyksiä, siihen sisältyy fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen ulottuvuus. Elämänhallinta rakentuu elämäkokemuksista, mutta se ei ole kuitenkaan pysyvä. Se muuttuu elämäntilanteiden ja kokemusten myötä. Elämänhallinnan tunteen vahvistumisessa auttavat toisilta saatu rakentava palaute, arvostus sekä perheen ja läheisten tuki. (Elämänhallinta 2009.)

Perheellä ja lapsuudenympäristöllä on merkittävä vaikutus, nuorten muodostamaan maailmankuvaan, asenteisiin ja arvoihin. Myös kulttuuri medioineen ja muine tuotteineen, joihin nuori sosiaalistuu vaikuttavat nuoren elämään. Nuorten elämänhallintaan ja tulenvaisuuteen liittyvät asiat ovat yhteydessä yhteiskunnan taloudelliseen tilanteeseen, kulttuurisiin arvoihin ja yhteiskunnan instituutioihin, joiden kanssa nuoret ovat tekemisissä eri elämänvaiheissa. (Helve 2002, 1-2.)

Nuorten kohdalla elämänhallinnan ongelmien taustatekijöinä nähdään usein lyhytjänteisyyttä, impulsiivisuutta ja aggressiivisuutta. Kun nuori oppii pitkäjänteisyyttä, yksilöllisyyttä, tasapainoa ja sopeutumista, voidaan katsoa elämänhallinnan parantuneen. Kehittäessään pitkäjänteisyyttä nuori kykenee suunnittelemaan ja rakentamaan tulevaisuuttaan. Tunnistaessaan omat tarpeensa, toiveensa ja suunnitelmansa, nuoren yksilöllisyys tulee esille. Elämänhallinnan tasapaino merkitsee sitä, että nuori hallitsee oman elämänsä erilaiset riippuvuudet. Sopeutuessaan nuori ymmärtää realismia omien toiveiden toteutamisessa sekä kykyä tunnistaa yhteiskunnan pelisääntöjä. (Nuorten akatemia 2008, 4.)

3.1 Nuoruus – identiteetin rakentamisen aikaa

Nuoruus on aikaa, jolloin lapsuuden aikana kehittyneet käsitykset itsestään muokkautuvat ja rakentuvat uusien voimavarojen varassa, mutta myös uusien haasteiden edessä. Nuorelle kehityshaasteet ovat hyvin mullistavia. Kehityshaasteina pidetään yksilöllisyyden ja erillisyyden löytämistä. Etsiessään yksilöllisyyttään ja erillisyyttään, nuori samalla rakentaa tuntoa itsestään ja muodostaa käsitystä siitä, kuka hän on. Nuoruuden persoonallisuuden kehityksessä puhutaankin usein identiteetin etsimisestä. Identiteetti voidaan jakaa persoonalliseen identiteettiin, joka viittaa yksilöllisesti koettavaan ajallisesti jatkuvaan samanlaisuuteen ja ainutlaatuisuuteen. Sosiaalinen identiteetti puolestaan viittaa samaistumiseen johonkin sosiaaliseen ryhmään, kuten harrastus- tai ystäväryhmään, josta tulee tärkeä osa yksilön kokonaisidentiteettiä. (Krongvist & Pulkkinen 2007, 172.)

Nuoren identiteetin kehitykselle on oleellista, että hän saisi tuntea olevansa ainutlaatuinen yksilö ja hänet hyväksytään joukkoon. Nuorelle tärkeä ryhmä koostuu toisista samanikäisistä. Nuoren ystävyysuhteet ovat aiempaa kestävämpiä ja rakentuvat keskinäiselle luottamukselle. Hän rakentaa identiteettiään eli käsitystä itsestään muilta nuorilta saamansa palautteen avulla. Kavereiden hyväk-

syntä tässä elämään vaiheessa on nuorelle tärkeä asia. Se vaikuttaa hänen itsetuntoonsa ja käsitykseensä siitä, onko hän hyväksynnän arvoinen vai ei. (Jarasto & Sinervo 1999, 89–91.)

Nuorten on luotava identiteettiään koko ajan ja vertailtava itseään ympäröivään yhteiskuntaan. Nykyisessä yhteiskunnassa saati tulevaisuudessa nuorilta edellytetään joustavuutta ja kykyä toimia erilaisissa ryhmätilanteissa. Valmiit tietosällöt ja rutiinimaiset toimintamallit eivät välttämättä ole enää hyödyllisiä, vaan nuorilta edellytetään monitahoisten ja muuttuvien tilanteiden hallintakykyä. (Aaltonen & Ojanen & Vihunen & Vilén 1999, 92–93.)

Etsiessään itseään ja omia taipumuksiaan, nuori kokeilee hyvin monenlaista. Harrastusten ja toiminnan kautta nuorella on mahdollisuus laajentaa käsitystä itsestään ja häntä ympäröivästä maailmasta. Harrastaessaan hän solmii suhteita muihin ihmisiin, saa ystäviä, laajentaa maailmankuvaansa sekä kehittää itseään. Nuorten oma kulttuuri on yksi lähde, josta hän ammentaa kiinnostavia asioita. Nuori voi poimia itselleen sopivia menemisiä ja tekemisiä sitoutumatta tiiviisti minkään tietyn alakulttuurin arvomaailmaan. (Jarasto & Sinervo 1999, 181.)

Kemppinen (1999, 101) toteaa, että nuoren identiteetikriisin tärkeimmät tehtävät liittyvät riippumattomuuden saavuttamiseen, sillä nuori haluaa olla oma-aloitteinen ja tehdä itsenäisiä päätöksiä. Tähän päästään lukuisien kokeilujen kautta, jolloin nuoret ikään kuin kokeilevat kepillä jäätä. Itsenäistymisprosessin aikana kaikki nuoret eivät välttämättä ymmärrä omaa parastaan. Jos, nuorella itsellään ei ole tarvittavia keinoja edetä identiteetikriisissään positiiviseen suuntaan, hän saa helposti negatiivisia vaikutteita. Nuoren terveeseen identiteetin kehittymiseen kuuluu se, että hän oppii asettamaan toiminnalleen ja ajattelulleen rajat. Näin nuori oppii vähitellen tietämättään mihin hänen kannattaa pyrkiä.

Kasvattajien vastuu on tukea nuoren identiteetin kehittymistä, joten kasvattajien malli tai visio nuoren identiteetistä on erittäin tärkeä. Olisi toivottavaa, että kasvattajat uskoisivat nuoren menestyvän elämässään. Mikäli kasvattajat ja erityisesti nuoren vanhemmat ja huoltajat lataavat nuoreen pelkojaan, saattaa nuori lannistua oman elämänsä tavoitteiden suhteen. (Kemppinen 2002, 90–91.)

3.2 Koti nuoren kasvuympäristönä

Perheellä on sosiokulttuurinen tehtävä eli kasvatustehtävä. Sosiaalista vuorovaikutusta tarvitaan, jotta nuoresta kasvaisi ”ihminen”. Perheessä on luonnollisesti kyse vanhempien ja nuorten välisestä vuorovaikutuksesta. Nuoren ja vanhemman vuorovaikutuksessa on tärkeää vanhempien herkkyys nuoren itsenäiselle toiminnalle. Herkät vanhemmat katsovat asioita nuoren näkökulmasta ja tulkitsevat tämän signaalit oikein. Parhaimpana kasvatustyylinä pidetään lämmön ja kontrollin tasapainoista yhdistelmää. (Aaltonen ym. 1999, 214- 216.)

Nuoren ja hänen vanhempiansa välisen suhteen laatu vaikuttaa nuoren hyvinvointiin. Nuori saattaa antaa itsestään kuvan, ettei hän yksityisyyden ja etäisyyden tarpeissaan kaipaisi vanhempiaan lainkaan, vaikka hän todellisuudessaan tarvitseekin heitä monissa asioissa. Kodin ilmapiirillä ja sillä, millaiset välit nuorella on vanhempiinsa, on merkitystä kuinka nuoret suhtautuvat vanhempiinsa sekä näiden ajatuksiin ja ohjeisiin. Nuoren ja aikuisen välisen yhteyden ja erillisyyden välinen tasapaino on haaste sekä nuorelle itselleen että hänen vanhemmilleen. (Krongvist & Pulkkinen 2007, 182.)

Perheellä ja kodilla on erilainen merkitys lasten elämään eri ikäkausina. Nuoruudessa alkaa irrottautuminen perheestä, ja kavereiden ja toisten ihmisten vaikutus nuoren elämään kasvaa vähitellen. Nuori oppii kodissa käyttäytymismalleja ja asenteita, esimerkiksi tavan suhtautua toisiin ihmisiin ja vastoinkäymisiin nuori omakuu useimmiten kotoa. Nuori arvio oppimiaan malleja ja pohtii, halu-aako hän toteuttaa niitä omassa elämässään. (Lehtinen & Lehtinen 2007,41.)

Nuorelle aikuisen läsnäolo on eri tavalla tärkeää kuin lapsuudessa, jossain mielessä jopa tärkeämpää. Nuoren kanssa eläminen on jatkuvaa rajojen vetämistä, se on myös rajoista kiinnipitämistä. Jos nuoren mielihalut määräävät kasvatuksen suunnan, hän voi oman kokemuksen puutteen vuoksi tehdä huonoja tai vahingollisia valintoja. Nuoresta saattaa tulla alisuoriutuja, jos hän ei ole tottunut ponnistelemaan saavuttaakseen haluamaansa. Väärien valintojen seuraukset

saattavat aiheuttaa nuorelle itseysyhtöksiä ja lisätä tunne-elämän vaikeuksia tai ongelmakehityksen kierrettä (Lehtinen & Lehtinen 2007, 54–55.)

Aikuisten tulisi pyrkiä luomaan hyvät siteet nuoriin. Jokaiselle nuorelle on tärkeää, että hänellä on vankat henkilökohtaiset ihmissuhteet eli joukko läheisiä ihmisiä, jotka hänestä aidosti, ihmisenä, välittävät. Lähiverkostoon kuuluvat yleensä oma perhe, ystävät sekä sukulaiset. (Kemppinen 1999, 2.)

Nykypäivän nuoren ja perheen elämässä tapahtuu paljon muutoksia. Tällaisia tilanteita, jotka aiheuttavat tuen tarvetta, ovat perherakenteen muutokset tai nuoren ongelmat koulun käynnissä. Näissä tilanteissa nuori tarvitsee tukea, ja kodin merkitys korostuu tukiverkoston hakemisessa. Koulun ja sen toimintaan sidoksissa olevien ryhmien tehtävänä on nuoren kasvun tukeminen sekä kasvun esteiden poistaminen eri elämäntilanteissa ja kasvuympäristöissä. Nuoren kasvattajana koti on kuitenkin tässä suhteessa keskeisessä asemassa. Yhteistyö kodin ja koulun välillä luo nuoren kasvulle turvallisen perustan ja antaa nuorelle elämän eväitä. Nuori saattaa kuitenkin syystä tai toisesta menestyä koulussa huonosti, ja näin ollen hänen motivaationsa koulunkäyntiin laskee. Jos, nuorella on tässä tilanteessa heikko kotitausta, opettajan kannustuksella on suuri merkitys. (Huhtala & Lilja 2008, 42.)

3.3 Koulu sosiaalisena kasvu ympäristönä

Nuoren kasvun yhteisöllisiksi peruspilareiksi mainitaan perhe, suku ja koulu. Suomalainen suku ja ydinperhe eivät ole kaupungistumisen jälkeen vahvoja yleisötoimijoita. Nuoren ympärillä saattaa olla paljon aikuisia, mutta suhteiden pysyvyys ja intensiivisyys ovat yhä epävarmoja. Koulu on ja pysyy nuoren elämässä, ja sen tehtävä tai merkitys on ehkä monipuolisempi ja vaativampi nuoren elämänsä historiassa. Koulu on nykyisin enemmän kuin rakennus tai toimintajärjestelmä, jossa toteutuu opetussuunnitelman mukainen opetustyö. (Rautiainen 2005, 93.)

Lapset ja nuoret viettävät elämästään yhdeksän vuotta peruskoulussa. Se on pitkä aika. Viimeisen vuoden todistus ja koulusta mieleen jääneet muistot sekä sen tuomat kokemukset värittävät vahvasti nuoren käsityksiä itsestään, omista kyvyistään ja mahdollisuuksistaan. Suurimalle osalle suomalaisista koulu antaa kuitenkin hyvät lähtökohdat elämään. Osalle nuorista se kuitenkin jää muistoihin epäonnistumisten ja pettymysten aikana. Sen johdosta myöhemmin on vaikea kiinnostua ja innostua opiskelemaan. Onneksi nuorilla nykyään on lukuisia uusia mahdollisuuksia löytää oma tie ja tapa oppia uutta. (Jarasto & Sinervo 1999, 153.)

Pelkkä läsnäolo koulussa ei kuitenkaan yksin riitä. Koulun tehtävänä on pyrkiä antamaan nuorille hyvät valmiudet hänen tulevaisuuttaan varten. Koulun tulisi auttaa nuoria rakentamaan tarpeeksi yhtenäinen, mutta samalla avara maailmankuva, jonka avulla heidän olisi turvallista toimia elämässä vastaan tulevissa tilanteissa. Nuoren elämään sisältyy ainakin kaksi suurta muutosta; siirtyminen yläasteelle ja sen päätyttyä lukion, ammatilliseen koulutuksen tai työelämän aloittaminen. Yläasteelle siirtyminen on nuorelle muutos, jonka merkitystä ja vaikutusta aikuiset eivät aina oivalla. (Jarasto & Sinervo 1999, 154.)

Koulun yhteiskunnalliset, yhteisölliset ja yksilölliset tehtävät korostuvat nuorten elämässä yläasteella, jolloin nuoren sosiaalistumisessa on runsaasti subjektiivisiä kehitystehtäviä. Luonnollisesti ne korostuvat murrosiässä, jolloin nuoren on tehtävä elämänkulkua suuntaavia koulutusvalintoja. Yläastetta on kuitenkin kritisoitu kasvatus- ja koulutustavoitteiden epäonnistumisesta sekä oppilaiden koulukielteisyydestä. Ongelmaan pitäisi kiinnittää vakavaa huomiota, koska on todettu, että kouluvalintojen lisäksi nuoruus on myös pohjana aikuisiän mielenterveydelle. Koulun merkitystä lisää myös se, että siellä vietetään runsaasti aikaa. Yksilön tulevaisuuden kannalta onkin ratkaisevaa, millainen koulumotivaatio ja mitkä tekijät siihen vaikuttavat. (Kuula 2000, 2-3.)

Koulun ja luokan ilmapiiri sekä vuorovaikutussuhteet vaikuttavat kouluviihtymiseen ja nuoren emotionaalisiin koulukokemuksiin, sekä arvoihin. Useiden tutkimusten perusteella on todettu, että opettajien antama tuki on oppilaiden tärkeimpiä kannustimia. Edelleen koulukokemukset ovat yhteydessä koulumenestykseen. Yläaste on monessa suhteessa ongelmallinen kouluvaihe. Aineopetta-

jasysteemissä varsinkin tukea tarvitseva nuori on irrallinen, eikä hänellä ole kiinteää luokkayhteisöä, joten muun tukiverkoston merkitys korostuu. Samalla oppilaita ympäröi entistä kirjavampi kontrollikoneisto. (Kuula 2000, 27, 30.)

4 OPPIPAJATOIMINTA NUORTEN SYRJÄYTYMISEN EHKÄISJÄNÄ

Oppipajatoiminta on ruvennut muotoutumaan 1980-luvun puolivälissä, jolloin ensimmäiset nuorten työpajat perustettiin Suomeen. Pajatoiminta oli alkuun nuorisotyön väline, jonka avulla etsittiin uusia ratkaisuja nuorison koulutuksesta ja työelämästä syrjäytymisen ongelmiin. 1990-luvun laman ja massatyöttömyyden seurauksena työpajojen tarve lisääntyi ja asiakasryhmät olivat laajat ja monipuoliset. (Valtakunnallinen työpajatieto 2009)

Pajatoiminnan myötä tarve kehittää uusia ohjausmenetelmiä kasvoi, 1997–2000 vuosina toiminnan sisältöjä kehitettiin asiakasryhmän laajentuessa, ja pajat muuttuivat kaikenikäisten nuorten työpajoiksi. Hiljalleen työpajan nimestä alkoi muotoutua jokaiselle asiakasryhmälle omanlainen nimi omien tarpeiden ja tavoitteiden pohjalta. Sana paja jäi kuitenkin voimaan, ja sitä käytetään yhä monipuolisesti nuorten kanssa työskenneltäessä. (Valtakunnallinen työpajatieto 2009.)

Pajatoiminnan päätavoitteena nuorten kohdalla on edelleen aktiivisen työllisyyspolitiikan tukeminen, pitkäaikaistyöttömyyden ehkäisy ja yhteiskunnallisen syrjäytymisen ehkäisy sekä koulutuksen kehittäminen työllistymisen ja työelämään integroitumisen helpottamiseksi. (Suomen nuorisotukiyhdistys Allianssi 2009.)

4.1 Oppipaja

Lappeenrannan Oppipaja on saanut alkunsa Onnistuvat Opit sekä Vapa -hankkeiden pohjalta huhtikuussa vuonna 2007, jolloin tavoitteena oli saada nuoret mahdollistumaan perusopintojen loppuun saattamiseen sekä ammattitutkintoon. Alkuun Oppipajatoiminta alkoi Imatralla mutta sai oman paikkansa myös Lappeenrantaan. (Hakalisto, 2007)

Oppipajatoiminta on tarkoitettu 15 – 17- vuotiaille lappeenrantalaisille nuorille, joilla voi olla peruskoulu tai ammattiopisto kesken, jolloin he ovat oman koulunsa kirjoilla. Nuori voi olla myös ammattiopiston keskeyttänyt tai koulusta eronnut, mutta myös perusopetuksen suorittanut, joka ei ole päässyt opiskelemaan. Nuoren päihde- ja/tai mielenterveysongelmat eivät ole este Oppipajaan osallistumiselle. (Himmi, 2009.)

Oppipaja on toiminnallista ja nuoren huomioon ottavaa, opiskelupainotteista toimintaa, jossa yhdistyvät palvelutuottajan yksilö-, ryhmä - ja työpajatoiminta sekä yhteistyö oppilaitosten kanssa. Toiminnan tavoitteena on ohjauksen ja valmennuksen kautta saada nuori suorittamaan suunnittelemansa opinnot loppuun ja luoda mahdollisuus tulevalle jatkokoulutuspaikalle.

Oppipajatoiminnan järjestävät Etelä-Karjalan työvoimain palvelukeskus, Lappeenrannan kaupunki / sosiaali- ja terveystoimi ja Laptuote-säätiö. Oppipajan palveluntuottajana toimii Laptuote-säätiö, jonka tiloissa myös Oppipaja sijaitsee.

Oppipajalla on kaksi yksilö- ja ryhmävalmentajaa, jotka työskentelevät parina. Heidän toimenkuvaansa kuuluu oppipajasta tiedottaminen yhteistyökumppaneille, nuorten alkuhaastatteluiden pitäminen yhdessä eri viranomaisten kanssa, yhteydenpito kouluihin, joiden kirjoilla nuoret ovat, sekä suoritusten sopiminen jokaisen nuoren kohdalla erikseen. Yhteydenpito vanhempiin, huoltajiin sekä mahdollisiin sijoituspaikkoihin on myös tärkeässä osassa ohjaajien toimenkuvaa.

Yksilövalmentajan toimenkuvaan kuuluu viikoittaisten lukujärjestysten ja päivien sisällön suunnittelu sekä toteutus. Heidän tehtävänä on tukea ja ohjata nuoria yksilöllisesti koulusuoritusten parissa, mutta ohjata myös elämänhallinnan ja koulutuspaikan mahdollisuuksien keskellä. Yksilövalmentajat toimivat yhdessä nuorten kanssa, tukevat nuoria tehtävien teossa ja valvovat kokeiden suorittamisen.

Yksilövalmentajien työnkuvan sisältöön kuuluvat monipuolinen oppipajatoiminnan kehittäminen, tilastointi ja jälkiseuranta, yhteydenpito työvalmentajiin sekä laskutus. He ovat myös laaja-alaisesti mukana erinäisissä kehittämishankkeissa mm. NYT-ryhmässä, jossa kehitetään seudun nuorten palveluita sekä Onnistuvat opit aluetyöryhmässä, jossa kehitetään Lappeenrannan nuorten palveluita.

Oppipajan yksilövalmentajat ovat mukana Nuorten Akatemian järjestössä, jonka pohjalta he ovat saaneet tukea työskentelyyn, kouluttautuneet sekä mahdollistaneet nuorten kanssa tehtävää Oppipajan ulkopuolista toimintaa.

Oppipajatoiminta on kehittynyt aloitusvuoden 2007 huhtikuusta lähtien oppilastyöpäivien ja oppipajalaisten suhteen. Aloitusvuonna oppipajalla oli ainoastaan rästejä suoritettavia ammattiopiston nuoria pajoilla, koska ryhmätoimintaa ei ollut ja koulut olivat kesän lomilla, joten tulokkaita ei ollut niin paljon kuin tänä päivänä. Oppipajan oli mahdollista ottaa nuoria ns. ylimääräisinä, sillä 1000 oppilastyöpäivää kohden oli päiviä runsaasti käyttämättä. Tällä hetkellä Oppipajalle ei oteta enää nuoria suorittamaan vain rästejä, sillä oppilastyöpäivien määrää on hankalaa ennakoita oppilaiden ollessa lyhyillä jaksoilla. Toiminnan myötä on myös huomattu, että pidempiaikainen tuki on osoittautunut pidempikantoisemmaksi nuorten elämänhallinnan suhteen. (Himmi, 2009.)

4.2 Oppipajan toiminta ja yhteistyökumppanit

Nuori tulee Oppipajalle Kopparin kautta. Kopparin tehtävänä on löytää koulutus – ja työvoimapalveluiden ulkopuolelle jäävät, etupäässä 15 – 17 – vuotiaat nuoret. Nuoren asioita hoitava viranomainen, nuoren vanhemmat, koulu tai nuori itse ottaa yhteyden Koppariin, joka toimii yhteistyössä koulujen kanssa. Koppari kutsuu nuoren sekä huoltajan haastatteluun sovittuaan ajankohdasta Oppipaja-

toiminnasta vastaavan valmentajan kanssa. Oppipajan valmentajan tehtävänä on haastatella nuori ja kertoa oppipajan toiminnasta sekä kierrättää oppipajan tiloissa. Haastattelussa käydään läpi oppipajan toimintaa, pajatoimintavaihtoehtoja, tehdään mahdollisimman tarkasti nuoren henkilökohtainen suunnitelma sekä sovitaan mahdolliset yhteyshenkilöt. (Himmi, 2009.)

Jokaiselle nuorelle tehdään henkilökohtainen suunnitelma, joka mahdollistaa käynnit Oppipajalla 1 – 5 päivänä viikossa. Muina päivinä nuoren on mahdollista olla myös koulussa. Perusopetuksessa olevat nuoret voivat suorittaa kouluaineita ja ammattiopistossa olevat voivat suorittaa perusaineita, myös pajoilla on mahdollista suorittaa ammattiaineiden näyttöjä. Kaikilla on kuitenkin mahdollisuus korottaa perusopetuksen päästötodistuksen numeroita. Pajapäiviä ja TET-jaksoja voi suorittaa ulkopuolisessa harjoittelussa.

Henkilökohtaisten suunnitelmien toteuttamiseen on mahdollista pyytää muita yksilövalmentajia heidän resurssiensa mukaan. Henkilökohtaiseen suunnitelmaan tulee mahdollisesti tarkennuksia alkuhaastattelun jälkeen. Tavoitteena on mahdollisimman tarkka suunnitelma, jotta nuoren olisi helpompi lähteä sitä saavuttamaan. Valmentajien tehtävänä on kerätä tarvittavat yhteistyökumppanit palaveriin, jossa suunnitellaan aikataulu, suoritusten sisällöt, tehtävät ja muut mahdolliset toimenpiteet nuoren kohdalla.

Oppipajan voi aloittaa milloin tahansa, jos vain ryhmässä on tilaa. Suuri oppilasvaihtuvuus on syksyllä, kun koulut alkavat, jolloin sovitaan yhteinen aloituspäivämäärä. Syksyllä pyritään pitämään muutaman päivän aloitusleiri ryhmäytymisen edistämiseksi. Oppipajan oppilastyöpäivät kulkevat koulujen työpäivien mukaan, oppipajalaiset ovat oikeutettuja pitämään samat lomamatkat kuin koululaiset, ellei erikseen sovita. Kesä - ja heinäkuussa koulua käyvät oppilaat ovat kesälomalla, jolloin ammattiopiston nuorilla on mahdollisuus suorittaa rästiin jääneitä opintojaan ja harjoitteluita työpajoilla. Muillakin oppipajan nuorilla on mahdollisuus olla työpajan toiminnassa, jos se tukee nuoren suunnitelmia. Jokaiselle oppipajalaiselle tehdään perusteellinen terveystarkastus ja varataan aika lääkärille, kun oppipajatoiminta alkaa.

Oppipajalaisten toiminnan sisältöön kuuluu ryhmä ja pajapäiviä. Pajapäivien tarkoituksena on, että nuoret saisivat mahdollisuuden tutustua mahdollisimman monen pajan työskentelyyn. Pajapaikoista neuvotellaan aina pajakoordinaattorin kanssa. Pajapäiviä on mahdollista suorittaa ulkopuolisessa harjoittelussa, jolloin Oppipajan valmentaja tekee sopimuksen työelämän edustajan kanssa. Ryhmäpäivien suunnittelussa pyritään huomioimaan nuorten toivomukset. Päivien sisältöinä voivat olla esimerkiksi tutustumiset, kädentaidot, tapakulttuuri, ruuanlaitto, työelämä - ja koulutustietous, atk sekä liikunta.

Perusopetuksessa kirjoilla olevat nuoret voivat suorittaa TET-jaksoja (työelämään tutustuminen) ulkopuolisessa harjoittelussa. TET-jakson sopimuspaperit tulevat kouluilta ja oppipajan valmentaja hoitaa yhteydenpidot ja arvioinnit yhteistyössä työelämän edustajan kanssa. Oppijan valmentaja käy harjoittelupaikoissa harjoittelun alussa ja kerran arviointikäynnillä, muuten vain tarvittaessa.

Oppipajalaisen ja yksilövalmentajan toiminnassa tukena toimii laaja yhteistyöverkosto, jossa on lähinnä oppipajan oma oppilashuoltoryhmä. Oppilashuoltoryhmään kuuluvat oppipajan valmentaja, koppari, opiskelijakouluterveydenhoitaja ja opiskeluterveyden lääkärit ja peruskoulun ja ammatitopiston kuraattorit ja tarvittaessa alkuhaastattelussa määritelty yhteyshenkilö koululta. Oppilashuoltoryhmä kokoontuu kerran kuukaudessa, jolloin käydään läpi jokaisen oppipajalaisen henkilökohtainen suunnitelma ja tilanne läpi. Oppilashuoltoryhmässä voi ottaa esiin oppipajalaisen kohdalla huolta aiheuttavat asiat.

Oppipajalla yhteistyö koulujen kanssa on tiivistä, koska perusopetuksen kirjoilla olevat nuoret ovat aina kirjoilla omassa koulussa ja suorittavat sinne puuttuvia tai hylättyjä arvosanoja. Koulun yhteyshenkilö, joka on sovittu alkuhaastattelussa sekä muut opettajat suunnittelevat ja arvioivat kouluainesuoritukset. Kokeet pidetään joko kouluilla tai Laptuote-säätiön tiloissa.(Himmi, 2009.)

Yhteistyötä Kopparin kanssa tehdään, koska tarkoituksena on löytää erityistuen tarvitsevia nuoria, joilla ei ole koulutuspaikkaa tai opinnot eivät etene oppilaitoksessa, joten Koppari pidetään aina ajan tasalla Oppipajan asiakastilanteesta.

Tieto nuorien tilanteesta kerääntyy koppareille, joiden tehtävänä on koordinoida palveluohjausta ja pitää kokonaisuus hallinnassa. Yhteistyö vanhempien/huoltajien kanssa on tärkeää ja tiivistä. Vanhempainillat sekä iltapäivät ovat käytössä syksyisin ja keväisin. (Himmi; Pajari, 2009.)

5 SOSIAALIPEDAGOGIIKKA

Käsitlemme työssämme sosiaalipedagogiikkaa, koska näemme sen yhdeksi mahdolliseksi työmenetelmäksi toimia nuorten kanssa Oppipajalla. Sosiaalipedagogiikalla pyritään yhteiskunnalliseen kasvatukseen, itsenäisyyden tukemiseen ja arkielämässä selviytymiseen. Tarkoituksena on siis saada lisättyä nuorten aktiivisuutta koulutusta kohtaan, vastuun ottamista ja oman elämän hallintaa kokonaisuudessaan. (Mönkkönen ym. 1999. 3.) Tämä kaikki toteutuu Oppipaja-toiminnan viitekehyksessä, ja siksi näemme sen olevan yksi tärkeä osa opin- näytetyössämme.

5.1 Sosiaalipedagogiikan määritelmä

Sosiaalipedagogiikka on yhteiskuntatieteisiin perustuva kasvatuksellinen op- piala, jossa sosiaalinen ja pedagoginen yhdistyvät, ajattelun ja toiminnan perus- luonne on sosiaaliseettinen eli parempaan elämään pyrkivä. Sosiaalipedagogii- kassa on kyse ajattelutavasta, sosiaalipedagogisesta suuntautumisesta sosiaa- lisiin kysymyksiin, yksilön ja yhteisön välisen suhteen sekä yksilön yhteiskun- taan sijoittumisen tarkastelusta. Ei kuitenkaan ole yhtä olemassa sosiaalipe- dagogiikkaa, vaan sen määrittelyt kulkevat yhteiskunnan muutosten muka- na. (Kurki, Nivala, Sipilä-Lähdekorpi, 2006, 9.)

Sosiaalipedagogiikan käsite on laaja, monimerkityksinen ja jännitteinen, koska alan kirjallisuudessa puhutaan sosiaalipedagogiikasta monella tasolla. Toisi-

naan se nähdään yhteiskunnalliseksi liikkeeksi, joka korostaa henkisten arvojen, inhimillisyyden ja yhteisöllisyyden pedagogista edistämistä yhteiskunnassa. Toisinaan se nähdään tieteellisen pedagogiikan yleisperiaatteeksi, osa-alueeksi tai itsenäiseksi tieteelliseksi oppialaksi. Sosiaalipedagogiikan käsitteellä viitataan myös yhteiskunnan toimintajärjestelmään, jonka tehtävänä on sosiaalisten ongelmien vähentäminen erilaisin pedagogisin keinoin. Tällöin puhutaan sosiaalipedagogiikasta tietynä koulutus- ja työalana, ammatillisena toimintana sekä näihin liittyvien instituutioiden kokonaisuutena.(Hämäläinen & Kurki, 1997, 13–14.)

Sanotaan, että sosiaalipedagogiikassa on kyse ajattelutavasta, sosiaalipedagogisesta orientoitumisesta sosiaalisiin kysymyksiin, se on luonteeltaan sosiaalisesti sekä persoonallisesti muotoutuvaa. Sosiaalipedagogiikalle on ominaista jatkuva kehittyminen ympäristössä tapahtuvien muutosten myötä sekä vastaa-minen niihin kaikin mahdollisin keinoin.(Hämäläinen & Kurki 1997, 33.)

Sosiaalipedagogiikan yleisenä tehtävänä on toteuttaa ja jäsentää sosiaalista kasvatusta, mikä auttaa ihmistä kasvamaan yhteiskuntaan ja elämään yhteiskunnan jäsenten kanssa. Erityisenä tehtävänä sosiaalipedagogiikalla on kokonaisvaltainen tukeminen eri tavoin syrjäytyneiden ihmisten ja heidän yhteisöjensä kesken. Tavoitteena on, että ihmiset oppivat hiljalleen ottamaan vastuuta omasta ja ympäristön hyvinvoinnista, jonka pohjalta itse kykenevät löytämään keinoja rakentaa elämää inhimillisemmäksi sekä laadullisesti paremmaksi. Sosiaalipedagogiikka on osittain yksilön sosiaalista kasvatusta, sosialisatiota, tarkastelevaa ajattelua ja ohjaavaa toimintaa, mutta toisaalta se on myös sosiaalista työtä, joka pohjautuu ihmisten sosiaalisten ongelmien pedagogiseen kohtaamiseen.(Kurki, Nivala, Sipilä-Lähdekorpi, 2006, 9.)

Sosiaalipedagogiikassa tarkastellaan kasvun ja kasvatuksen kysymyksiä sosio-kulttuurisen todellisuuden yhteydessä. Kasvun ja kasvatuksen kysymykset kiinnitetään ihmisten arkeen ja ihmisten kokonaisvaltaiseen aktiivisuuteen sekä toiminnallisuuteen. Sosiaalipedagogiikka pyrkii myös ylittämään vakiintuneita rajoja koulutuksen, kulttuurityön ja sosiaalisen työn perspektiivien välillä sekä tunnistamaan uudenlaisia syrjäytymisen käytäntöjä, jotka muuttuvat yhteiskunnan muuttuessa. Sosiaalipedagogisen keskustelun sisällä on aina etsitty käy-

tännöllisiä ratkaisuja kunkin aikakauden konkreettisiin yhteiskunnallisiin ilmiöihin ja ongelmiin. Sosiaalipedagogiikan avulla pyritään myös tavoittamaan ulkopuolisuuden, syrjäytymisen ja osattomuuden käytäntöjä nyky-yhteiskunnassa. (Hoikkala & Sell 2007,91–92.)

5.2 Sosiaalipedagogisen toiminnan menetelmät

Sosiaalipedagogiikan toiminnan menetelmät vaihtelevat laajasti sen mukaan, missä vaiheessa korjaavan ja ehkäisevän toiminnan aluetta liikutaan. Ei ole olemassa selkeää sosiaalipedagogiikan toimintamenetelmävalikkoa, josta voitaisiin valita sopiva toimintamenetelmä. Sosiaalipedagogiikassa menetelmät on kehitelty muiden tieteiden alueilla. Menetelmien peruseriaate on, että ihmisten itsemääräämisoikeutta kunnioitetaan ja tavoitteena on parantaa sosiaalisten interventioiden avulla yhdessä ihmisten itsensä kanssa yksilöiden ja ryhmien elämänlaatua. (Hämäläinen & Kurki 1997, 48–49.)

Kurjen (2002, 33) mukaan sosiaalipedagogiikkaa ei voida erottaa teoriaan ja käytäntöön, koska teoria ei jäsenny muodolliseksi kaavaksi, vaan se on ensisijaisesti käytännön väline, se suuntaa ajatteluun perustuvaa toimintaa. Sosiaalipedagogiikka on siten hyvin soveltavaa ja käytännöllistä toimintaa.

Sosiaalipedagoginen toiminta perustuu aina dialogiin eli ihmisten väliseen vuorovaikutukseen ja kanssakäymiseen, jossa ihmiset itse osallistuvat kaikkiin toimintaprosessien vaiheisiin. Toiminta rikastuu ja vahvistuu yhteisten päämäärien saavuttamiseksi yhdessä sosiaalipedagogiikan ammatillisten harjoittajien kanssa. Sosiaalipedagoginen toiminta ulottuu ennalta ehkäisevästä korjaavaan työhön, joka koskettaa yksilöitä, ryhmiä, yhteisöjä ja yhteiskuntia. Se ei myöskään rajoitu vain tiettyyn sosiaalisen työn alaan, vaan sovellutusalueita ovat yhtä lailla lapsi-, nuoriso-, perhetyö, kriminaali- ja päihdetyö, vammaistyö, mielenterveys- ja työskentely erilaisten vähemmistöjen parissa. Sosiaalipedagogisessa työskentelyssä asiakaskeskeisyys, innovatiivisuus, joustavuus sekä kyky muutokseen luovat pohjan toiminnalle, jota tehdään yhdessä ihmisten kanssa sekä yksilö- että ryhmätyöskentelyssä käytetään paljon erilaisia toiminnallisia

pedagogioitaterapioita. Ryhmätyö erilaisinen muotoineen yhdessä yhteisökasvatuksen kanssa ovat sosiaalipedagogiikan ytimistä nousevia menetelmiä. (Hämäläinen & Kurki 1997, 48–49.)

Pedagogisessa suhteessa kasvattajan tehtävä on luoda olosuhteet kokemuksen, sen reflektoinnin sekä siihen perustuvan toiminnan vuorovaikutukselle, jolloin hän helpottaa kasvatettavan, oppijan jatkuvasti kasvavaa suhdetta totuuden kanssa. Ymmärrys, mielikuviutus, tahto ja tunteet ovat tasavertaisesti mukana toiminnassa. Työmenetelmiä on monia, mutta tavoitteena on persoonan laaja-alainen kehittyminen, joten ilmaisun monipuolinen kehittäminen on välttämätöntä. (Kurki 2002, 34.)

Sosiaalipedagogiikan toiminnan periaatteita ovat itseapuun auttaminen, yhteisöllisyyden vahvistaminen ja kasvatuksellinen ennaltaehkäisyntä ideoiminen, teoreettinen kehittäminen ja soveltaminen käytäntöön. Sosiaalipedagogiseen työhön kuuluu ajatus yksilöiden ja yhteisöjen mahdollisuudesta itsekasvatukseen, tietoiseen ja itsetietoiseen toimintaan oman elämänsä kehittämiseksi. Kyseinen toiminta vahvistaa yksilön subjektiivuutta sekä elämänhallintaa. Toiminta ei rajoitu kuitenkaan siihen, että ihmisiä autetaan selviytymään ja ratkomaan ongelmia, vaan sosiaalipedagoginen työ on ihmisarvon pedagogista vaalimista, ihmisarvoisen elämän mahdollistamista pedagogisin keinoin. Toiminnan punainen lanka on yksilöiden ja yhteisöjen itseapua vahvistava kasvamaan saattaminen. Yhteisö on kasvatuksellinen voima, ja siksi kiinnitetään huomiota yhteisöjen kehittämiseen jäsenten kasvua terveellä tavalla tukeviksi elämämpiireiksi. (Lehtonen, 1998, 155- 158.)

Sosiaalipedagogiikan yhtenä toimintatapana on sosiokulttuurinen innostaminen, jossa on kysymys tietynlaisesta ajattelutavasta sosiaalisiin kysymyksiin. Innostaminen on osallistumista ja tavoitteellista toimintaa, joka ihmisten omalla toiminnalla herättää ihmiset tietoisiksi, organisoii heitä ja saa heidät liikkeelle oman kehittymisen vuoksi. Ihmiset tulevat itse tietoisiksi, aktiivisiksi toimijoiksi suhteessa yhteisöön ja yhteiskuntaan. Kyse on aina ihmisten välisestä kohtaamisesta, dialogista, innostamisesta, jossa innostajan asenteella on suuri merkitys saada toinen ihminen, ryhmä herkeistymään. Sosiokulttuurisella innostamisella on kolme ulottuvuutta: kulttuurinen, sosiaalinen ja pedagoginen. Näiden avulla

innostetaan ihmistä heräämään omiin subjektisiin vahvuuksiinsa ja saaman oman elämänsä hallinta otteeseen.(Kurki 2002, 36–38.)

Sosiaalipedagogisella työotteella on vastattu koulumaailman haasteisiin erilaisin hankkein. Yhden tällaisen hankkeen on koordinoanut Helsingin ammattikorkeakoulu Stadia vuosina 2003–2005 ”Koulua ja elämää varten” Helsingin Myllypuron peruskouluissa. Tavoitteina oli elämänhallinnan tukeminen ja syrjäytymisen ehkäisy. Hankkeessa painotettiin sosiaalipedagogisia työmuotoja, yhteisöllisyyden tukemista mm. ryhmäytymisillä, jotka olivat erillisiä ryhmäytymistunteja ja sijoitettu opetussuunnitelmaan. Jokainen oppilas tarvitsee myös yksilöllistä tukea, jota tarjottiin yksilöllisenä aikana opettajalta. Hankkeen myötä esiin nousi sosionomien sosiopedagoginen työskentelytapa, jota opettajat kokevat tarvitsEVANSA oppilaille tueksi elämänhallintaan ja yleiseen koulumaailmaan. Sosionomien tuki on ennaltaehkäisevää kouluarjen tukemista. (Rautiainen 2005a.)

6 SELVITYKSEN TOTEUTUS

6.1 Selvityksen tavoite ja selvitystehtävät

Opinnäytetyöhön saimme idean käytyämme tutustumassa keväällä 2008 oppipajatoimintaan sosiaalipedagogiikan luentojen yhteydessä. Ideaamme tuki myös molempien kiinnostus nuorten parissa tehtävään työhön. Keskustelimme käynnin yhteydessä yksilö- ja ryhmävalmentaja Natalie Himmin kanssa, ei hän nähnyt työllemme mitään estettä. Tämän jälkeen olimme yhteydessä toimitusjohtajaan, ja hänkin antoi tukensa opinnäytetyön toteutukseen.

Oppipajatoiminta on vielä nuorta, sillä se on aloittanut toimintansa hutikuussa 2007. Opinnäytetyön selvityksen kautta pyrimme tuomaan yksilö- ja ryhmävalmentajien käyttöön uusia ideoita nuorten haastattelujen pohjalta.

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää Lappeenrannan Laptuote-säätiön alaisuudessa toimivan oppipajatoiminnan merkitys nuorten elämänhallinnan väylänä. Kuinka Oppipaja auttaa nuoria yksilövalmennuksen, työpajatoiminnan sekä yhteistyössä eri sidosryhmien kanssa perusopetuksen päästötodistuksen saamisessa ja jatkokoulutuksesta syrjäytymisen ehkäisemisessä. Peruskoulun jälkeiset nivelvaiheen ongelmat ovat useimmiten havaittavissa jo ennen viimeistä luokkaa. Kaikki nuoret eivät ole sopeutuneet kouluun, eikä koulu anna heille sitä, mitä he haluavat ja tarvitsevat.

Selvityskysymykset ovat:

1. Miten nuoret ja ohjaajat ovat kokeneet oppipajatoiminnan nuorten elämänhallinnan tukena?
2. Miten oppipajalta saatu ohjaus on tukenut nuoria elämänhallinnassa?
3. Miten oppipajatoimintaa voisi kehittää nuorten ja ohjaajien näkökulmasta?

Lisäksi selvitettiin oppipajatoiminnan yksilö- ja ryhmävalmentajien näkemyksiä nuorten tukemisessa ja oman työn kehittämisessä.

6.2 Selvityksen kohderyhmä

Selvityksen kohderyhmänä oli 35 lappeenrantalaista 15 – 17-vuotiasta nuorta, jotka olivat olleet tai ovat selvityksen teko hetkellä Oppipajalla, vuoden 2007 huhtikuusta vuoteen 2009. Selvitykseen osallistui kolmen nuoren lisäksi kaksi Oppipajan yksilö- ja ryhmävalmentajaa, jotka ovat koulutuksiltaan sosionomi (AMK) ja toinen pohjakoulutukseltaan nuoriso-ohjaaja, jolla on myös opettajan pedagoginen pätevyys.

6.3 Opinnäytetyön aineiston keruu

Valitsimme tutkimusmenetelmäksi kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen, koska se soveltui opinnäytetyömme toteutukseen parhaiten. Laadullisen tutkimuksen kautta saimme opinnäytetyöhömme parasta tietoa. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 157) mukaan laadullisen tutkimuksen lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen, jossa ajatuksena on että todellisuus on moninainen.

Aineistonkeruumenetelmänä käytimme nuorten haastattelua sekä sähköpostitse lähetettyä kyselyä yksilö- ja ryhmävalmentajille. Haastattelussa käytimme avointa teemahaastattelua, jonka tuottaman aineiston olemme analysoineet sisällön analyysillä.

Teemahaastattelu on lomake- ja avoimen haastattelun välimuoto, jossa haastattelun aihepiiri on tiedossa, mutta kysymysten tarkka muoto ja järjestys puuttuvat. (Hirsjärvi ym. 2007, 203.)

Päädyimme teemahaastatteluun, koska strukturoitu kyselylomake olisi heikentänyt nuorten mahdollisuuksia ilmaista yksilöllisiä kokemuksia, ja nuorten taito ilmaista itseään kirjallisesti saataisi olla heikko. Teemahaastattelu antaa myös mahdollisuuden tarkentaa kysymyksiä.

Teemahaastattelussa haastattelu kohdennetaan tiettyihin teemoihin, joista keskustellaan. Haastateltavat ovat kokeneet tietyn tilanteen, tässä selvityksessä he ovat olleet mukana oppipajatoiminnassa. Teemahaastattelu etenee tiettyjen keskeisten teemojen varassa yksityiskohtaisten kysymysten sijaan. Näin haastateltavien on mahdollista ilmaista vapaasti ajatuksensa ja heidän antamansa merkitykset asioista ovat keskeisiä. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 47–48.)

Aineistonkeruumenetelmäksi valitsimme nuorten haastattelun. Haastattelun etuna oli se, että se antoi mahdollisuuden kertoa vapaasti aiheesta. Kyselyssä olisi nuorten kohdalla riskinä ollut se, että nuori ei jaksaa vastata ja lähettää kyselylomaketta takaisin. Ohjaajille lähetimme sähköpostitse kyselyn, johon he

vastasivat yhteisellä lomakkeella. Sen saimme sähköpostitse ja he olivat yhdistäneet ajatuksensa sekä tietonsa.

Se riski, jonka olimme ilmaisseet opinnäytetyösuunnitelmassa toteutui, emme saaneet riittävästi nuoria haastatteluun. Tämän pohjalta haastattelimme yksilö – ja ryhmävalmentajia. Heille lähetimme haastattelurungon, jossa oli avoimet kysymykset.

Aloitimme haastattelun toteutuksen yhdessä yksilö – ja ryhmävalmentaja Natalie Himmin kanssa. Häneltä saimme nuorten yhteystiedot, jonka pohjalta lähetimme nuorille 18 kirjettä, jotka sisälsivät vanhemmilta luvan haastatteluun, koska nuoret olivat alaikäisiä. Vastausaikaa nuorilla oli kaksi ja puoli viikkoa ja vastausaikaan mennessä saimme vain yhden yhteydenoton nuorelta. Natalie Himmi koki, että hän voisi olla vielä puhelinyhteydessä nuoriin, koska tiesi virallisten asioiden hoitamisen olevan nuorille haastavaa. Saimme hänen työpanoksellaan vielä neljä nuorta lisää lupautumaan haastatteluun. Näiden suostumusten jälkeen otimme heihin puhelimitse yhteyttä ja sovimme haastatteluajat.

Saimme oppipajan nuorten tilan käyttöömmme haastatteluja varten. Tila oli nuorille entuudestaan tuttu, joten koimme sen olevan turvallinen ympäristö heille. Sosiaalinen kanssakäyminen vieraiden ihmisten kanssa saattaa olla nuorille haastavaa, koska tuttu ja turvallinen yksilö – ja ryhmävalmentaja ei ollut paikalla, toivoimme kyseisen tilan antavan jonkinlaista turvallisuuden tunnetta haastatteluhetkiin.

Olimme varanneet haastatteluja varten käytettäväksi viikon, ja ajat oli soviteltu nuorten päivään sopivaksi. Haastattelut jakautuivat kolmelle päivälle. Ensimmäinen sovittu haastattelu sujui hyvin, nuori ilmaantui paikalle. Seuraavana sovittuna päivänä tarkoituksemme oli haastatella kahta nuorta, mutta kumpikaan ei tullut paikalle. Otimme kyseisiin nuoriin puhelimitse yhteyttä ja saimmekin sovittua uudet ajat haastatteluja varten, ja he tulivat haastatteluun sovittuun aikaan. Lopulliseksi haastateltavien määräksi tuli vain kolme.

Koska haastateltavia nuoria oli vaikea saada paikalle, lähetimme yksilö- ja ryhmävalmentajille avoimet haastattelurungot sähköpostitse. Heille jäi todella lyhyt

aika vastata, koska he olivat jäämässä kesälomalle. Lyhyestä vastaus ajasta huolimatta saimme heiltä laajat ja monipuoliset vastukset.

6.4 Aineiston analyysi

Laadullinen tutkimus on usein prosessi, jossa aineiston keruuta, teorian muodostusta ja analyysia ei voi erottaa erillisiksi kokonaisuuksiksi. Analyysia tapahtuu pitkin koko tutkimuksen tekoa ja toteutusprosessia. Kaikissa analyysitavoissa on kysymys aineiston käsittelemisestä helpommin ymmärrettävään muotoon ja raportoitavaan asuun. (Helakorpi 1999, 70.)

Valitsimme aineistonanalyysiksi teemoittelun, joka on laadullisen analyysin perusmenetelmä. Tässä analyysi menetelmässä tutkimusaineistossa pyritään hahmottamaan keskeisiä aihepiirejä eli teemoja. Teemoittelua pidetään luontevana etenemistapana, koska teemat löytyvät yleensä kaikista haastatteluista. Litteroinnin jälkeen aineisto voidaan järjestellä teemoittain.(Teemoittelu.)

Aineiston purkamisessa on kaksi tapaa, sanasanainen puhtaaksikirjoitus eli litterointi tai aineistoa ei kirjoiteta tekstiksi vaan tehdään päätelmiä suoraan tallennetusta aineistosta. Vaikka päätelmien tekemistä käytetään suoraan tallennetusta materiaalista silloin kun haastateltavia on vain muutamia, me kuitenkin käytimme aineiston kirjoittamista tekstiksi, koska koimme sen tuottavammaksi. Saimme haastateltavaksi vain kolme nuorta, joten emme kokeneet purkua mitenkään työlääksi.

Aloitimme sisällönanalyysin nuorten haastatteluista kuuntelemalla ja kirjoittamalla ne auki. Litteroimme haastatteluaineiston siten, että se vastasi sanasta sanaan haastateltavien suullisia lausumia. Aloitimme analysoinnin lukemalla haastattelut ja perehtymällä niiden sisältöön. Etsimme kirjoitetusta aineistosta selvityksemme kysymyksiin vastaavia ilmaisuja, jotka jaoimme selvityskysymysten alle.

Yksilö – ja ryhmävalmentajien vastauksista kokosimme heidän näkemyksiään sekä kokemuksiaan nuorten tukemisesta ja oman työn kehittämisestä. Tämän

jälkeen kokosimme saamamme nuorten sekä yksilö – ja ryhmävalmentajien vastaukset. Jatkoimme analysointia keräämällä nuorten sekä ja yksilö – ja ryhmävalmentajien vastaukset omien selvityskysymysten alle.

6.5 Aineiston eettisyys ja luotettavuus

Olemme pyrkineet toteuttamaan opinnäytetyömme eettisyyttä kunnioittaen. Nuoret ovat osallistuneet selvitykseen vapaaehtoisesti. Heille on lähetetty saatekirje, jossa kerromme, mitä selvityksessä haluamme saada selville, sekä miten heidän antamiaan tietoja tullaan työssämme käsittelemään. Heille on luvattu, ettei heidän nimiään käytetä tulosten esittelyssä eikä heidän henkilöllisyytensä paljastu työssämme. Haastateltavien vanhemmat sekä he itse ovat antaneet meille kirjallisesti luvan aineiston keräämiseen ja sen käyttämiseen opinnäytetyössämme.

Selvityksen luotettavuutta voivat heikentää nuorten epävarmat vastaukset. Heillä saattoi olla tunne, että vastausten tulee antaa hyvä kuva itsestä, omasta toiminnasta sekä ryhmään ohjauksesta. Haastattelutilanteessa, myös jotkut tarkentavat kysymykset saattoivat johdatella vastamaan heidät tietyllä tavalla. Pyrimme välttämään kuitenkin kysymyksiä, jotka antaisivat johdateltavan vastauksen.

Haastattelu tilanne saattoi olla myös nuorelle jännittävä, vaikka hän olikin tullut siihen vapaaehtoisesti. Haastattelujen edetessä he kuitenkin rentoutuivat, koska nuoria haastateltaessa on tärkeää välittää tunne siitä, että nuoresta ja hänen mielipiteistään ollaan todella kiinnostuneita. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 132) mukaan nuoret saattavat olla myös herkkiä sille, että haastattelu edustaa instituutioita, joita vastaan he kapinoivat.

7 SELVITYKSEN TULOKSET

7.1 Oppipajatoiminta nuorten elämänhallinnan tukena sekä ohjaajien näkemyksiä nuorten elämänhallinnasta

Toimintaan osallistuneilla nuorilla oli elämänhallinnallisia ongelmia, eikä heillä ollut erityisiä odotuksia osallistumisesta oppipajatoimintaan. Jokaisella kuitenkin oli tietoa oppipajatoiminnasta, sillä yksilö- ja ryhmävalmentajat olivat tehneet yhteistyötä nuoren tukiverkoston kanssa. Tämän kautta nuoret olivat saaneet tietoa oppipajatoiminnasta ja sen merkityksestä elämäntilanteeseensa syrjäytymisen ehkäisemiseksi.

Odotin tavallaan täällä on vaan semmosii ongelma nuoria(nuori)

Em mä osaa oikein selittää, pakkohan se on positiivisella mielellä tulla, eihän siitä tuu mitään jos on iha vittuuntunut koko aja.(nuori)

Nuoret ohjautuivat toimintaan koulussa toimivan oppilashuoltoryhmän kautta. Nuorilla oli ongelmia opintojen eteenpäin viemisessä ja yksi nuorista kertoi syyn olevan koulusta erottaminen. Jokainen nuori tuli toimintaan kuitenkin vapaaehtoisesti.

Yksilö – ja ryhmävalmentajat näkevät oppipajan hyvänä vaihtoehtona perusopetuksen suorittamiselle. He kokevat toiminnan olevan erityisesti hyväksi niille nuorille, jotka tarvitsevat tukea muillakin elämänalueilla kuin perusopetuksessa. Nuorten kohtaaminen on yksilöllisempää, nuori on kohdattava avoimesti ja rehellisesti, jotta molemminpuolinen luottamus syntyy ja yhteistyö lähtee hyvin käyntiin. Nuoret käyttävät yksilö - ja ryhmävalmentajista nimikettä ohjaajat.

Aikuisten tehtävä on mielestäni olla se luova tutkija näissä tilanteissa, eli kokeilla erilaisia tapoja lähestyä opittavaa asiaa, joka auttaisi nuorta huomaamaan, että kysymys ei ole siitä että hän ”tyhmä”.... hänellä on vaan oma tapa ja tyyli oppia(Yksilö- ja ryhmävalmentaja)

Virke on yksilö- ja ryhmävalmentajalta, joka on koulutukseltaan sosionomi (AMK), hän kuvaa hyvin siinä, kuinka koulutus antaa monipuolisen mahdollisuuden soveltaa eri työmenetelmiä/lähestymistapoja kohdata nuori. Kouluilla ei ole mahdollisuutta/resursseja huomioida nuorta niin yksilöllisesti, että ne pystyisivät kääntämään nuoren heikkoudet vahvuudeksi ja tukea heitä, suuret luokkakoot lienevät syynä.

Nuorten käsitys oppipajatoiminnasta ja sen sisällöstä perustui heille kerrottuun tietoon, jonka he saivat alkuhaastattelun yhteydessä. Heillä kuitenkin oli myös omia odotuksia ja ennakkokäsityksiä tulevasta jaksosta.

Oli kovemmat odotukset, kun mitä tapahtuu (nuori)

Ei ollut odotuksia. Ensimmäisenä päivänäkin tulin myöhässä, kun en tiennyt mihin piti tulla. (nuori)

Ajattelin vaan, että täällä tehdään kaikkia koulujuttuja. (nuori)

Kaikki nuoret olivat saaneet tietoa ennakkoon yhteistyöverkostojen kautta, mikälaista toimintaa oppipaja tarjoaa nuoren tukemisessa. Nuorten kanssa oli käyty henkilökohtainen keskustelu ja tehty yhdessä yksilöllinen suunnitelma, johon nuoren toivottiin sitoutuvan. Nuorilla ei ollut suuriakaan odotuksia, osallistumisesta toimintaan. Nuoret kuitenkin kokivat osallistumisen omaan elämäntilanteeseen parhaana vaihtoehtona. Heillä ei ollut alkuvaiheessa kuitenkaan välttämättä tavoitteita, mutta osallistuminen toi päivään rytmiä.

Oppipajassa ryhmät ovat pieniä verrattuna koulujen luokkakokoon. Tämä antoi nuorille paremmat mahdollisuudet tutustua toisiin sekä loi oppimisympäristöstä turvallisemman. Ryhmässä toimiminen ja tekeminen tukevat myös nuoria liittymään ryhmään ja osallistumaan toimintaan. Nuoret kuitenkin kokivat oman ryhmätoiminnan hankalana, koska kaikki eivät olleet valmiita sitoutumaan sovituihin tavoitteisiin ja suunnitelmiin.

No ei se oikeest onnistunut ikinä, ain oli pari ketkä sano, et en nyt helvetissä tee ja lähti menemää (nuori)

Ei myö olla hirveest ryhmässä työskennelty, enemmän se on jotai opiskelua ja tälläistä (nuori)

Oli se jossain vaiheessa kivaa ja jossain vaiheessa tyhmää, kun oli vaan niitä poikia, ne ei halunnu tehdä mitään, kyl mie välillä huusin (nuori)

Nuoret kokivat ryhmässä toimimisen helpommaksi kuin koulun luokkayhteisössä. He perustelivat tämän sillä, että ryhmä oli pienempi ja heidät huomioitiin yksilöinä paremmin. Nuorten oli myös helpompi sitoutua ryhmään, koska he kokivat olevansa vertaisryhmässä. Heidän käsityksensä ryhmätyöskentelystä eivät olleet kuitenkaan selkeät.

7.2 Oppipajalta saatu tuki ja ohjaus nuoren elämänhallinnassa

Haastatelluista nuorista yksi on päässyt kiinni jatko-opintoihin. Hän opiskelee ammattiopistossa, mutta ei tunne alaa omakseen. Yhdellä heistä on tällä hetkellä työpaikka, joka kuitenkin on vain väliaikainen. Nuori on ollut oppipajatoiminnassa kahdesti mukana. Hänen kouluarvosanansa eivät vielä aukaise jatko-opiskelupaikkaa, joten hän kokee, että arvosanoja pitäisi vielä saada nostettua.

Tokaa kertaa kun tulin, niin ootin pääsis korottaa vähä niit numeroita, mie oon kohta 18, mut silti oisin viel halunnut, kun ei noilla miun keskiarvoilla pääse mihinkään. Kun sitten mie ton sanoin ohjaajille niin joo, mut kukaan ei sit siihe sanonut mitään, vaan piti moppi kourassa siivota Lap-tuotteen tiloja. (nuori)

Odotukset muuttuneet myönteisemmäksi, sillai ihmiset oli mukavia, oli kiva tehdä kaikkia juttuja (nuori)

Asiakaslähtöisyys on tänä päivänä itsestänselvyys eli työtä tehdään nuoren tavoitteiden pohjalta. Tavoite on että nuori ottaa itsestään vastuun, vaikka oppipajanuoret haluaisivat siirtää vastuun yksilö – ja ryhmävalmentajille.

Pari kertaa on esim. käynyt niin että perusopetuksen suorittanut nuori toivoo saavansa korottaa peruskoulun numeroita. Hänelle tarjotaan se mahdollisuus, mutta loppujen lopuksi on käynyt niin että nuori ei ole jaksanut tai motivaatio on

loppunut. Ohjaajina olemme tarjonneet apuamme tietyillä ehdoilla.....esimerkiksi kotona on tehtävä tietty osa, paikalle on tultava tiettyyn aikaan, kirjat on oltava mukana yms..... Jos mikään näistä ei toistoista tai kehoituksista huolimatta onnistu lopetamme opiskelun. (yksilö- ja ryhmävalmentaja)

Tässä tilanteessa nuoren on ollut vaikea nähdä oma vastuu asiassa ja hänen on ehkä vaikea ymmärtää miksi ei voi korottaa numeroita. Vastuun ottaminen ja sen ymmärtäminen ei kyseisessä tilanteessa ole nuorelle selkeää.

Peruskoulusta erotettu nuori jatkaa oppipajalla. Nuoren kohdalla perusopetus ei sujunut toivotulla tavalla eikä hän ole saanut peruskoulun yläluokilta yhtään arvosanaa. Oppipajatoiminta on motivoinut nuorta kuitenkin opintojen eteenpäin viemisessä ja antanut motivaatiota arkeen.

Aika sekavat, kun miut erotettiin koulusta (nuori)

No esimerkiksi sillä tavalla että oon jopa lukenut kokeisiin, koulussa en oo lukenut yhteenkään kokeeseen (nuori)

Ilmapiiiri on vaikuttanut siihen, koulussa ei ollut oikein mitenkään hyvä, en jaksanut käyvä ees tunneilla (nuori)

Onnistumisen kokemukset motivoivat meitä kaikkia eteenpäin. Jokaisesta nuoresta löytyy jokin vahvuus, josta nuori saa onnistumisen elämyksiä ja joita täytyisi ohjaajan osata vahvistaa.

Oppipajalla toimii kaksi yksilö- ja ryhmävalmentajaa, joiden tehtävänä on hoitaa asiakasprosessit alusta loppuun. Valmentajat rakentavat yhdessä nuorten ja heidän verkostojensa kanssa yksilöllisen suunnitelman nuoren tukemiseksi. Ohjaajat auttoivat nuoria uskomaan itseensä ja myönteisiin vaihtoehtoihin. Nuoret olivat selkeästi tilanteessa, jossa he tarvitsevat aikuisten tukea ja yhteistyötä. Toiminnallaan ohjaajat tukivat nuoria ja heidän tarpeitaan kuuntelemalla aidosti.

No siis jakso kuunnella aina, ain saatiin omii ehdotuksii sanoo jos oli tai mitä tehdään millonkii ja et kuunteli kuha vaan asiallisesti puhu, kyl ne iha hyvi toteutukii mitä haluttii. (nuori)

En osaa sellasta kertoa, kyl täällä tulee paljo parempaa ohjausta, kun koulusta, sielä vaan sanotaan et nyt teet nää tehävät nui ja näi ja sit kun ei osaa niin ei osaa kokeissakaan (nuori)

Sosiaalisissa tilanteissa sain tukea. Tuki auttoi siirtymään eteenpäin, ei pelottanu hirveen paljoo (nuori)

Yksi nuorista on saanut jatkokoulutuspaikan, mikä kertoo siitä, että nuoret tarvitsevat yksilöllisesti räätälöityjä kouluratkaisuja. Oppipajatoiminta on ollut hyvä ratkaisu kouluun kyllästyneille nuorille, jotka ehkä vierastavat koulumaista opetusta. Oppipajassa on ollut mahdollisuus löytää heidän todellisia kykyjään, eikä arvioida heitä vain pelkän heikon koulumenestyksen perusteella.

Nuorilla, jotka ovat oppipajatoiminnassa mukana, on ongelmia omien tavoitteiden asettamisessa. He eivät välttämättä näe tavoitteiden merkitystä omassa elämässään. Tavoitteisiin voi edetä myös pienin askelin, ja yksilö- ja ryhmävalmentajat ovat tukena. Monessa tapauksessa yksilö- ja ryhmävalmentajan on annettava suuntaa tavoitteisiin.

Nuori voi olla vihainen ohjaajalle siitä että vähän ”pakotetaan” tarttumaan härkää sarvista. (yksilö- ja ryhmävalmentaja)

Nuori ei välttämättä näe asetettuja tavoitteita ominaan vaan kokee niiden olevan yksilö- ja ryhmävalmentajan tavoitteita ja sen takia kapinoi niitä vastaan. Vie varmasti aika, ennen kuin nuori ymmärtää, että yhdessä luoduista tavoitteista on ollut hyötyä.

Nuorten yksilölliset piirteet ja toiveet pyritään huomioimaan mahdollisemman pitkälle. Toiminnassa on kuitenkin vaarana, että nuoret käyttävät omia vajuuksiaan ”hyväksi”. Yksilö- ja ryhmävalmentajat voivat kuitenkin epävarmoissa tilanteissa ottaa asian puheeksi oppilashuoltoryhmän lääkärin kanssa ja kysyä, onko kysymyksessä nuoren uhmaa vai sairaus.

Mulla on lukihäiriö niin miun ei tartte tehdä tätä” tai mä en voi tulla leirille koska, en pysty olee muiden kansa samassa mökissä (yksilö- ja ryhmävalmentaja)

Yksilö- ja ryhmävalmentajan sosionomi (AMK) kokemuksen perusteella asiakassuhteen tulee olla vastavuoroista. On selvää, että nuoret arvostavat rehellisyyttä ja aitoutta, kuten kuka tahansa aikuinen. Myös ohjaajat voivat oppia nuorilta, sillä nuoret ovat suorapuheisempia ja rehellisempiä. Jos ohjaajista välittyy tunne, että he ovat aidosti kiinnostuneita nuorista, nuoret ovat valmiita keskustelemaan myös arkaluonteisia asioista.

Aikuinen oppii tulemaan toimeen kaikenlaisten ihmisten kanssa, mutta nuorelle se on vielä opettelua ja heidän on vaikea suhtautua ihmiseen, jota on vaikea lukea (yksiö- ja ryhmävalmentaja)

Ohjaajat näkevät vertaisryhmässä sekä huonoja että hyviä puolia. Hyvät puolet ovat siinä, että nuoren on helpompi ottaa kontaktia ja jakaa ajatuksia samassa tilanteessa olevan nuoren kanssa. Jos nuori on saanut koulumaailmassa pelkästään negatiivista palautetta, se ei ole tehnyt hänen itsetuntonsaan hyvää. Oppipajalla nuorilla on mahdollisuus nähdä, että he eivät ole ongelmiansa kanssa yksin. Huonoa puolelta ohjaajat näkevät sen, että nuoret saattavat ihannoida vääränlaista opittua käyttäytymistä.

Rankoista lastensuojelutaustoista tuleva kaveri huomasi, että on itse selvinnyt aikamoisista sotkuista ja osasi olla toisen kaverin tukena (herätti aamulla ja kävi kotoa hakemassa kouluun, houkutteli ulos ja kävi kylässä) (yksilö- ja ryhmävalmentaja)

Terveestä ydinperheestä tuleva poika, jonka elämää mullisti vanhempien ero ja omat sairaudet oppi huomaamaan, että pahoistakin ongelmista voi selvitä (yksilö- ja ryhmävalmentaja)

7.3 Nuorten ja ohjaajien näkökulmia oppipajatoiminnan kehittämiseen

Nuorten haastattelussa tuli ilmi, että ryhmäjako tyttöjen ja poikien kesken on epätasainen. Yksi haastateltavista työistä koki, että he jäivät syrjään poikavoittoisissa ryhmissä. Ryhmät jakaantuvat kuitenkin tulokkaiden mukaan, elämänhallinnan ongelmia näkyisi olevan enemmän pojilla kuin tytöillä. Saimme tutus-

tua oppipajasta vuodesta 2007 eteenpäin tehtyihin tilastoihin, joista näkyi, että ne olivat poikavoittoisia.

Yksilö- ja ryhmävalmentajat toivoisivat vanhemmilta enemmän sitoutumista. Nuorille on erittäin tärkeää myös vanhempien tuki, koska koti on nuoren kasvu- ja kehitysympäristö, josta heidän arvonsa ja asenteensa muokkautuvat.

Pystyyköhän meidän Lauri siihen, saa karvani nousemaan. Vanhemmat eivät todennäköisesti tajua miten suuri merkitys heidän tuella ja merkityksellä on (yksilö- ja ryhmävalmentaja)

Yksilö – ja ryhmävalmentajat kokevat, että parhaat ideat ja keskustelut syntyvät yhteistyökumppaneiden kanssa. Esimiestasolta he toivovat perehtymistä käytännön työhön, niin että he näkisivät kuinka monipuolista se on. Työpaikka tarjoaa ulkopuolista työnohjausta. Pajapäivät eivät välttämättä palvele 15 – 17 -vuotiaita nuoria. Ryhmä kaipaisi lisää työyhteisöön työ – ja yksilövalmentajia, joilla olisi resursseja työskennellä nimenomaan nuorten parissa.

Nuoret tarvitsisivat enemmän aikaa ja enemmän aikuisia, jotka olisivat kiinnostuneita heidän elämästään, oikeita välittäjiä ja myötäeläjiä. Enemmän aikuisia jotka uskaltaisivat puuttua asioihin, eivät kokisi nuoria pelottavina olioina, vaan aikuisen tukea ja apua tarvitsevinä nuorukaisina (yksilö- ja ryhmävalmentaja)

Tällä lauseella tarkoitetaan, että enemmän aikuisia ei tarvita pelkästään Oppipajalla, vaan kaikessa nuoren sosiaalisessa ympäristössä, esim. kotona, koulussa ja harrastuksissa.

Joka kerta, kun soittamme sijaishuollon yksiköihin nuoren perään joka ei ole ilmestynyt paikalle, siellä todetaan vaan että nuori varmaan nukkuu tai nuori ei jaksakaan tulla kouluun. Näissä paikoissa ei myöskään tiedetä nuoren koulumenestyksestä, eivätkä yleensä kukaan tunnu tietävän kovinkaan paljon nuoren asioista (yksilö- ja ryhmävalmentaja)

Yhteistyö onnistuu useiden sidosryhmien kanssa hyvin, mutta lastensuojelun toimintatavat herättävät ihmetystä. Sijoitusyksiköt eivät tunnu mieltävän nuorten koulunkäyntiä kovin tärkeänä. Heillä ei tunnu aina olevan tietoa siitä, onko nuori lähtenyt oppipajalle, eikä niissä olla juurikaan kiinnostuneita nuoren koulumene-

tyksestä. On hienoa, että yhteistyö sujuu, mutta kun verkostoja on paljon, aina löytyy yhteistyössä parantamisen varaa.

Työpaikka antaa mahdollisuuden koulutusten kautta kehittää omaa työtään ja laajentaa omia näkemyksiään, joiden kautta oppii ymmärtämään oman työn merkityksen. Työntekijän rajana ovat vain oma mielikuvitus, kiire, työn niukat resurssit ja raha.

7.4 Yhteenveto

Oppipajatoimintaan osallistuneilla nuorilla ei ollut suurempia ajatuksia ja odotuksia. Heillä oli kuitenkin tiedossa, että osallistumisen aikana on mahdollista korottaa peruskoulun arvosanoja. Tämän he kokivat myönteisenä, koska saivat yksilöllistä tukea opiskeluun. Myös yksilö- ja ryhmävalmentajat pitivät sitä erilaisena vaihtoehtona perusopetuksen suorittamiseen, se on yksilöllisempi ja räätälöidympi.

Nuoret kokivat myös oppipajajakson parempana vaihtoehtona kuin pelkän koto-oleskelun koska, se toi heille elämänhallintaan jonkinlaisen päivärytmin. Oppipaja antoi päiviin sisältöä ja auttoi passiivisesta oleilusta aktiiviseen toimintaan. Oppipajatoiminnassa mukana olleilla yhdellä nuorella oli elämänhallinnan tavoitteena lisäksi konkreettinen tavoite, saada koulutuspaikka, joka toteutuikin.

Oppipajatoiminta ei voi estää nuoren elämään kuuluvaa myllerrystä, mutta vaikeuksissa olevaa nuorta voidaan tukea ja auttaa. Kukaan ei selviä elämässä yksin, ei nuorikaan ja hän tarvitsee aikuista, joka on nuorelle joku. Yksilö – ja ryhmävalmentaja voi olla nuoren rinnalla kulkija ja tukija. Nuoren rinnalla kulkeminen edellyttää aitoa dialogia: kuulemista ja kuuntelua, luottamusta, avoimuutta, hyväksytyksi tulemistä, tietoisuutta siitä, että voi toimia toisin.

Jo nuorten kokemus siitä, että häntä kuunnellaan ja ohjataan, antaa elämään paljon vahvuuksia. Nuoret kokivat, että ryhmä- ja yksilövalmentajat kuuntelivat heitä ja heidän mielipiteensä huomioitiin mahdollisimman hyvin. Yksilö- ja ryhmävalmentajat kertoivatkin, että aikuisten tulee käyttää luovuutta, eli kokeilla nuorten kanssa erilaisia tapoja lähestyä opittavia asioita. Oikea lähestymistapa

auttaa nuorta huomaamaan, ettei kysymyksessä ole siitä että, hän on ”tyhmä”, vaan, että hänellä on erilainen tapa oppia. Koulumaailmassa nuorten yksilöllinen huomioiminen ei välttämättä onnistu, joten Oppipajalla olo voi antaa nuoren elämänhallintaan lisää eväitä.

Sosiaalipedagogisessa työssä on tärkeää korostaa nuorille selviytymistä, vaikkei itse pulma tai ongelma ratkennutkaan. Heille tarjotaan mahdollisuus oppia uusia asioita ja saavuttaa uudenlaista elämäntaitoa ja heitä motivoidaan vastuuntuntoiseen ponnisteluun eli osallistumaan toimintaan säännöllisesti.

Työskentelyssä pyritään saamaan ryhmä- ja yksilötoimintojen kautta nuorelle onnistumisen kokemuksia. Vie kuitenkin oman aikansa, että joukosta nuoria tulee yhdessä toimiva ryhmä. Sosiaalisten taitojen oppiminen on erityisen tärkeää nuorelle, sillä sosiaalisista taidoista tai niiden puuttumisesta riippuu heidän elämänsä itsenäisyys. Sosiaalisuutta opitaan ryhmässä.

Yhteistyö ja yhdessä toimiminen on tärkeää työskenneltäessä syrjäytymisvaarassa olevien nuorten kanssa. Tämä oli asia, jota myös yksilö – ja ryhmävalmentajat pitivät erittäin tärkeänä sekä näkivät asiassa puutteita ja kehittämistä. Nuorten ympärillä saattaa työskennellä joukko viranomaisia, mutta jos yhteistyökuvio ei suju ja jokainen tekee vain oman tehtävänsä, nuori saattaa jäädä yksin kaiken keskelle.

8 POHDINTA

Perhe, koti ja siellä vanhemmat ovat ensisijaisesti nuoren paras turva ja tuki sekä resurssit elämänhallinnan lisäämiseksi. Nuoren syrjäytymisprosessiin vaikuttavat perhe, koulu ja nuori itse. Siksi otimme teoriapohjaksi nuoren yhteisöistä tärkeimmiksi kodin ja koulun, joilla on merkittävä rooli nuoren identiteetin ja elämänhallinnan rakentumisessa. Itse selvityksessä keskityimme kuitenkin koulun rooliin nuoren elämässä, koska meillä ei ole mahdollisuutta päästä lähelle

nuoren kotiyhteisöä. Koulu on se yksikkö, jonka kautta nuori ohjautuu yhteistyössä vanhempien kanssa oppipajalle.

Nuori elää elämänvaihetta, jossa perheeltä saatu tuki on yksi tärkeimmistä. Nuoren kasvun tukemisessa on perheellä ja arjen toiminnalla suuri merkitys. Vaikka koulu, kaverit ja harrastukset ovat tärkeitä nuoren elämässä, perhe kuitenkin määrää monista hänen elämänalueistaan. Sosiaalisen tuen merkitys nuorille on eriarvoisen tärkeää. Syrjäytymisvaarassa oleva nuori ei välttämättä aina saa perheeltään sitä sosiaalista tukea, mitä hän tarvitsisi. Jos nuori tämän lisäksi epäonnistuu koulussakin, hän alkaa etsiä rajoja muualta.

Koulu on perheen tavoin myös tärkeä osa nuoren matkalla aikuisuuteen. Nuoret viettävät suurimman osan päivästä koulussa, joka on kestoaltaan ja merkitykseltään nuoren elämän tärkeimpiä vaiheita. Koulutuksen kautta nuori löytää oman paikkansa yhteiskunnassa. Jos nuori syystä tai toisesta jää peruskoulun jälkeen koulutuksen ulkopuolelle, sitä pidetään alkuna syrjäytymiselle ja putoamiselle normaalista elämäntavasta. Koulu on keskeinen osa nuoren elämää, ja sitä pidetään tavalla tai toisella mukana syrjäytymiseen johtavien syiden pohdinnassa.

Nuoren elämänsuunnan merkittävimpänä siirtymävaiheena pidetään peruskoulun ja toisen asteen nivelvaihetta, jolloin nuori joutuu ensimmäistä kertaa elämässään tekemään päätöksiä tulevaisuuden suhteen. Nivelvaiheeseen liittyy odotuksia ammatinvalintaan ja jatko-opintoihin, sekä erilaisia riskejä, kuten opintojen keskeyttämistä ja syrjäytymiskehitystä. Monelta nuorelta puuttuvat kokonaan tulevaisuuden suunnitelmat ammatin ja työn suhteen. Tämän riskiryhmän muodostavat huonosti motivoituneet nuoret, joilla saattaa olla alhainen koulumenestys, runsaat poissaolot sekä erilaisia käyttäytymisongelmia.

Koulumaailma on muuttunut yhteiskunnan muutosten mukana. Koulussa ei saata olla aikuisia, joilla olisi aikaa yksilöille, joten nuori saattaa tuntea itsensä ulkopuoliseksi. Jos nuori ei saa mistään tunnetta, että joku välittää ja on aidosti kiinnostunut, hänelle ei välttämättä synny kiinteitä ihmissuhteita eikä riittävää tukiverkostoa.

Oppipajatoiminta yhdessä muiden verkostojen kanssa on nuorille yksi muoto yksilöllisestä ratkaisusta peruskoulun suorittamiseen. Nuorilla on ollut sellaisia

ongelmia, joihin koulun tukitoimet eivät ole auttaneet. Nuoret, joilla on sopeutusvaikeuksia koulussa, on tarve käydä koulu tavalla, joka antaa elämänhallintataitoja. Oppipajatoiminta on yksi muoto puuttua nuorten opiskelun keskeyttämisiin ja tarjota yksilöllistä tukea, silloin kun nuori siirtyy peruskoulusta toisen asteen opintoihin. Nuoret tulisi kuitenkin saada toimintaan mukaan, ennen kuin ongelmat ovat liian suuria.

Oppipajatoiminnassa mukana olevilla nuorilla on ongelmia, joiden ratkaisemiseksi he tarvitsevat apua. Ongelmat, joihin täytyy puuttua, voivat liittyä myös nuoren sosiaalisen tukiverkoston vähyyteen, perheen kokonaistilanteeseen, hänen omiin sosiaalisiin taitoihinsa tai mielenterveyteensä.

Tutustuimme ennen opinnäytetyön aloittamista sosiaalipedagogikaan luennoilla Oppipajan toimintaan ja siellä tehtävään työhön. Käynnin yhteydessä ilmeni, että työ sisältää sosiaalipedagogiikalle ominaisia piirteitä. Sosiaalipedagogista työtä tarvitaankin muun toiminnan rinnalla. Nuorten koulutuksesta syrjäytyminen on ongelmallinen, eikä sitä pystytä ratkaisemaan koulutuspolitiikan avulla. Jotta nuorten kanssa sosiaalipedagoginen työ onnistuisi, on työntekijän ajateltava sosiaalipedagogisesti. Hänen tulee myös tiedostaa työn lähtökohdat ja tarkoitus ja työtä tehtäessä tulee tarkastella nuoren elämäntilannetta kokonaisvaltaisesti.

Sosiaalipedagogiikan osa-alueet yksilö – ja ryhmävalmentajien työssä tulivat selkeästi esille vastauksissa. Vastaukset painottivat vuorovaikutuksen ja luottamuksen syntymistä työssään. Ohjauksella, neuvonnalla ja motivoinnalla tavoitellaan nuoren elämänhallinnan parantamista. Yksilö – ja ryhmävalmentajat toteuttivat näitä tavoitteita tukemalla ja vahvistamalla nuorten identiteettiä ja subjektiivuutta. Sosiaalipedagoginen työ onkin aivan erityisesti myös identiteettityötä, sillä nuoria autetaan rakentamaan identiteettiään analysoimalla elämäntilannetta ja hahmottamaan tulevaisuuttaan. Yksilö – ja ryhmävalmentajat pyrkivät rakentamaan nuorten identiteettiä keskustelemalla heidän kanssaan siitä, millainen käsitys nuorilla itsellään on ja millaisena he haluavat tulevaisuudessa sen olevan.

Nuorten kanssa tehtävän työn lähtökohtien, tarkoitusten ja toimintamuotojen hahmottaminen sosiaalipedagogisesta viitekehyksestä tarkoittaa mm. nuoren

elämähallinnan vahvistamista. Yksilö – ja ryhmävalmentajat tukivat nuorten elämähallinnan taitoja, harjoittelemalla myös arkisia asioita, kuten ruuanlaittoa. Elämähallinnan tukeminen näkyi myös siinä, että nuoria kannustettiin itsenäiseen toimintaan ja ratkaisujen tekemiseen ohjauksen ja neuvonnan avulla.

Nuorten haastatteluja tehdessämme kohtasimme tilanteita, joissa nuoria oli vaikea saada haastatteluun. Jouduimme soittelemaan useaan otteeseen heidän peräänsä. Nämä tilanteet johtivat siihen, että jouduimme pohtimaan sitä missä vaiheessa nuoret kokevat, että heidät ”ahdistetaan” haastatteluun, eikä se ole enää vapaaehtoista. Näistä tilanteista kävimme keskusteluja yksilö- ja ryhmävalmentajan kanssa, ja hän oli samaa mieltä, että emme voi liiaksi ahdistella nuoria.

Keskustelimme yksilö – ja ryhmävalmentajan kanssa, myös siitä miksi nuorten halu haastatteluun oli niin vähäistä. Hän pystyi kokemuksensa pohjalta ennakkoimaan, että nuorille tuottaa vaikeuksia lomakkeen lähettäminen, vaikka heillä olisi halua osallistua haastatteluun. Nuorilla on myös vaikeuksia kohdata tuntematon ihminen, vaikka heille opetetaan sosiaalista kanssakäymistä. Nuorilla on myös usein omia ennakkoluuloja ja asenteita kohdata tuntemattomia ihmisiä.

Yksilö- ja ryhmävalmentajan positiiviset odotukset nuorten osallistumisesta haastatteluihin tarttuivat myös meihin. Nuorten haastatteluista saimme hyvin vähän suuntaa sille, mihin pyrimme selvitystehtävässämme. Teimme kuitenkin haastattelujen jälkeen havainnon, että nuoret vapautuivat puhumaan asioista enemmän, kun varsinainen haastattelutilanne oli ohi. Tässä tilanteessa jouduimme pohtimaan, olisiko eettisesti oikein käyttää nuorten kanssa käytyjä keskusteluja opinnäytetyössämme hyödyksi. Tulimme kuitenkin siihen tulokseen, että se ei ole eettisesti oikein. Tuottavimmat keskustelut syntyvät nuorten kanssa tilanteessa, jossa he kokevat tulleensa aidosti kuulluksi. Tämä tilanteen pohjalta tullemme siihen tulokseen, että sosiaalipedagoginen työskentely nuorten kanssa pohjautuu aitoon dialogiin ja sillä päästään parhaaseen tulokseen vahvistettaessa nuorten elämähallintaa.

Yksilö – ja ryhmävalmentajat voisivatkin saada nuorten ideoita työnsä kehittämiseen luonnollisessa vuorovaikutuksessa, eli tilannetta ei olisi etukäteen järjestetty, vaan se syntyisi molemminpuolisen luottamuksen pohjalta.

Yksilö – ja ryhmävalmentajat toivat esille, että yhteisöverkostossa toimiminen on työssä ehdotonta ja työn ydintä. Nuorille tulee kartoittaa oma verkosto, jonka avulla etsitään keinoja ja ihmisiä, jotka voivat auttaa ja tukea heitä. Oppipajalla tehdään nuorten syrjäytymistä ehkäisevää sekä koulutukseen ohjaavaa työtä.

Tällä hetkellä tehdään nuorten koulutuksesta syrjäytymisen ehkäisemiseksi paljon työtä, mutta työ tapahtuu jokaisen erillisen yksikön toiminnan alla. Esimerkiksi koulutoimi kehittää omaa toimintaansa omalla budjetilla ja lastensuojelu omalla. Sosiaalitoimi on kuitenkin maksanut oppipajatoiminnasta, vaikka se kuuluisi opetustoimen alle. Tässä on esimerkki, että rajojakin voidaan ylittää. Näitä rajoja tulisi ylittää enemmänkin, että nuoret saataisiin parhaalla mahdollisella tuloksella kiinni yhteiskuntaan. Jokaisen tahon oman toiminnan kehittäminen ei ole yksin riittävää ja kun ei tehdä yhteistyötä, syntyy päällekkäisyyttä ja nuorten kokonaistilanne jää huomioimatta. Moniammatillinen yhteistyö toisi mukanaan eri ammattien eri työorientaatiot, jotka perustuvat erilaisiin teoreettisiin taustoihin sekä elämän – ja työkokemuksen tuomaan hiljaiseen tietoon. Moniammatillisella yhteistyöllä saavutetaan kattavampia toimintamalleja. Ohjaajien kokemusten perusteella sosiaalitoimi, terveydenhuolto ja työvoimahallinto tekevätkin jo hyvin tiivistä yhteistyötä. Toiveena olisi kuitenkin, että lastensuojelu ja opetustoimi tulisivat yhteistyöhön enemmän mukaan.

Kokonaisuudessaan selvitystehtävä oli erittäin haastava. Aloittaessamme selvitystä ajatuksemme olivat liian ruusuiset etenkin nuorten haastatteluiden suhteen. Odotimme että saisimme nuoria osallistumaan haastatteluun enemmänkin ja saisimme sitä kautta nuorten kehittämisideoita Oppipajalla tehtävään ohjaustyöhön. Tulos jäi kuitenkin erittäin suppeaksi, koska saimme vain kolme nuorta haastatteluun. Jouduimme pohtimaan asiaa siltä kannalta, voisiko mahdollisesti nuorten pelko estää antamasta realistista kuvaa ohjauksesta, joten emme saaneet kehittämisideoita selvitykseen. Tämän johdosta tukeuduimme yksilö – ja ryhmävalmentajiin ja heidän näkemyksiinsä Oppipajatyöstä nuorten kanssa. Heiltä saimme hyvin monipuoliset ja kattavat vastaukset sähköpostikyselyllä.

Työn edetessä jouduimme tukeutumaan työelämänohjaaja Natalie Himmiin useaan otteeseen. Lähetimme hänelle useaan otteeseen sähköpostitse työtä selventäviä kysymyksiä, joihin hän ystävällisesti jaksoi työkiireiltään vastata.

Työssä on tullut esille se, että vaikka aineistomme oli pieni, syrjäytymisvaaran alla olevat nuoret tarvitsevat oppijatoiminnan tapaista tukea. Yksilö – ja ryhmävalmentajien antama tuki ja apu on nuorten elämänhallinnan tukemisessa ensiarvoisen tärkeää. Yksin he eivät pysty kaikkea tekemään, mutta yhteistyössä koulun, vanhempien ja muiden verkostojen kanssa voidaan tukea nuorten elämänhallinnan taitoja. Nuoren tilanteessa olisi tärkeää, että hänellä olisi elämänhallinnan ongelmien tukena edes yksi luotettava aikuinen.

Elämänhallinta on yksi sosiaalipedagogiikan osa-alue. Tämä osa-alue korostaa elämän tarkoituksen ja mielekkyyden etsintää ja muutoksen mahdollisuuden löytymistä. Voimme yksilö- ja ryhmävalmentajan vastausten perusteella olettaa, että tämä sosiaalipedagoginen osa-alue toteutuu hyvin työskentelyssä. Voimme myös tulkita, että osa näistä valmiuksista hän on saanut sosionomikoulutuksen (AMK) kautta, sillä hänen koulutuksensa on sisältynyt sosiaalipedagogiikan osa-alueita. Opinnäytetyö antaa näkemystä työskentelylle sosionomina haastavien nuorten parissa, mutta samalla myös herättää toimimaan nuorten kohdalla laaja-alaisesti ja suunnitelmallisesti. Sosionomi (AMK) koulutus pitää sisällään laajan osaamisen, jota tulisi hyödyntää työskenneltäessä syrjäytymisvaarassa olevien nuorten kanssa.

Koemme vastauksia purkaessamme, että selvityksen tekijöinä emme olleet osanneet kysyä nuorilta tarpeeksi täsmällisiä kysymyksiä, jotta olisimme saaneet nuorilta tarpeeksi täsmällisiä vastauksia. Vastausten tulkintavaiheessa kohtasimme myös ongelman, että emme olleet osanneet kysyä kaikkia kysymyksiä, joista olisimme vastausten tulkintavaiheessa kaivanneet tietoa. Emme olleet osanneet asettaa nuorille kysymyksiä niin, että ne olisivat palvelleet meitä mahdollisimman monesta näkökulmasta. Olisimme myös toivoneet, kuten alussa suunnittelimme, että toinen meistä menee opiskeluharjoitteluun Oppipajalle havainnoimaan ja seuraamaan yksilö- ja ryhmävalmentajien työtä ja työmenetelmiä. Havainnoimalla olisimme saaneet tietoa käytännön toiminnasta vielä syvällisemmin kuin haastatteleamalla. Tilanteet kuitenkin muuttuivat ja mahdolli-

suus työskennellä Oppipajalla ei toteutunut. Nyt jälkikäteen mietittyämme huomaamme, kuinka paljon harjoittelu olisi antanut työllemme syvyyttä ja käytännön tietoa työskentelystä nuorien kanssa. Haastattelut olivat varmasti olleet myös antoisampia tiedon kannalta, kun pohjalla olisi ollut jo kahdeksan viikon kanssakäyminen nuorten kanssa. Luottamuksen syntyminen ei välttämättä olisi ollut taattua, mutta nuorten havainnoiminen ja kysymysten tarkentaminen olisi voinut olla sujuvampaa.

Meillä heräsi työtä tehdessämme ajatus siitä, miksi oppipajatoiminta on ns. viimeinen oljenkorsi nuorille. Miksi oppipajatoiminnan tapaista toimintaa ei voida tarjota nuorelle jo aiemmassa vaiheessa, jotta ongelmat eivät kasaantuisi niin suuriksi ja hallitsemattomiksi. Oppipaja ei aina anna vastetta nuorille, jotka siihen osallistuvat. Nuoren motivaatio on hävinnyt tai ongelmat ovat vain niin syvällä, että nuoren itsensä herättäminen tähän maailmaan menoon on vaikeaa. Jouduimme myös pohtimaan sitä, mitä tapahtuu nuorelle silloin, kun oppipaja jakso ei anna vastetta nuorelle. Tämä olisi hyvä jatkotutkimusaihe. Toisena näkökulmana voisi olla myös vanhempien ja oppijan yhteistyö ja sen kehittäminen. Oppipajalta lähtijöille on ns. saattovaihe eli jatkopaikassa pidetään yhteinen palaveri, jossa Oppipajan yksilö - ja ryhmävalmentaja kertoo nuoren kuulumiset, että ei tarvitse lähteä liikkeelle alusta ja törmätä mahdollisesti samoihin ongelmiin.

Koemme kuitenkin, että tiemme tämän selvityksen parissa on ollut antoisa ja olemme oppineet paljon uutta. Koemme myös, että aihe on erittäin ajankohtainen. Nuorten syrjäytymisvaara on usein ensimmäisenä havaittavissa koulussa, jossa olisi tärkeä puuttua siihen. Koulun tukitoimet eivät kuitenkaan aina auta kaikkia nuoria, joten Oppipajan kaltainen tukitoimi on tärkeä. Nuorten tulisi saada riittävästi tukea ja ohjausta silloin, kun he sitä eniten tarvitsevat eli peruskoulusta toisen asteen opintoihin siirryttäessä.

LÄHTEET

- Aaltonen, M. Ojanen, T. Vihunen, R. & Vilén, M. 1999. Nuoren aika. Porvoo: WSOY – Kirjapainoyksikkö.
- Elämänhallinta. 2009. http://www.nyytti.fi/linkit_ja.../elamanhallinta.htm (luettu 21.8.2009)
- Hakalisto, H. 2007. Organisaatio ilmaston muutos: kuinka alueellinen toimenpitemuutos vakiinnutetaan? Teoksessa: Tarvainen, T. Pietiläinen, V. Kuure, T. (toim.) Nuoret eivät odota. Palvelurakenteen muutos. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2007:61. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö (83–91.)
- Helve, H. 2002. Pitkittäistutkimus nuorisotutkimuksessa. Puheenvuoro pidetty Nuorisoseuran järjestämällä Nuorisotutkimuksen päivillä Helsingissä. <http://www.nuorisotukimusseura.fi/sivu.php?...id...> (luettu 21.8.2009)
- Heikkinen, M. 1999. Sosiaaliset verkostot ja syrjäytyminen nuoruudessa...messi.uku.fi/valinta/valintakokeet/.../sostyo_aineisto2003.pdf (luettu 5.10.09)
- Helakorpi, S. 1999. Opinnäytetyö ja tutkimustoiminta ammattikorkeakoulussa. Hämeen ammattikorkeakoulu. Opettajakorkeakoulun julkaisuja D:118. Hämeenlinna.
- Himmi, N 2009.yksilö – ja ryhmävalmentaja, Laptuote-säätiö. Henkilökohtainen tiedonanto.
- Hirsjärvi, S. Remes, P. Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy. 13., osin uudistettu painos.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hoikkala, T. & Sell, A. (toim.) 2007. Nuorisotyötä on tehtävä; Menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet, Nuorisotutkimusverto/nuorisotutkimusseura. Hakapaino oy.
- Huhtala, M. Lilja, K. 2008. Ongelmalliset oppijat. Opetushallitus moniste 6/2008 www.oph.fi/julkaisut/2008ongelmalliset_oppijat.pdf (luettu 3.6.09)
- Hämäläinen, J. & Kurki, L. 1997. Sosiaalipedagogiikka. WSOY
- Jarasto, P. Sinervo, N. 1999. Elämää varten. Murrosikäisen ja nuoren maailma. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Kemppinen, P. 2002. Kasvatusvisualisointi. ”Ajatuksia lasten ja nuorten kasvatuksesta”. Osa 1. Vantaa: Tummavuoren Kirjapaino Kustannusvalmennus P. & K Oy.

Kemppinen, P. 1999 Nuoriso 2000 Nuorisotyön käsikirja Helsinki: Hakapaino Oy. 1. painos.

Krongvis, E-L. Pulkkinen, M-L. 2007. Kehityspsykologia. Matkalla muutokseen. WSOY Oppimateriaalit Oy. Kustantaja: Werner Söderström Osakeyhtiöt 1. painos.

Kurki, L. 2002. Persoona ja yhteisö. Personalistinen sosiaalipedagogiikka. Jyväskylä: Paino Kopijyvä Oy.

Kurki, L. & Nivala, E. 2006 Hyvä ihminen ja kunnan kansalainen. Johdatus kansalaisuuden sosiaalipedagogiikkaan. Tampere

Kurki, L. & Nivala, E. Sipilä-Lähdekorpi, P. 2006. Sosiaalipedagoginen sosiaalityö koulussa. Helsinki: Hakapaino Oy.

Kuula, R. 2000. Syrjäytymisvaarassa olevan nuori koulun paineessa. Koulu ja nuoren syrjäytyminen. N:o 61. Joensuu yliopiston kasvatustieteellisiä julkaisuja. Joensuu: Joensuun yliopisto.

Lasten ja nuorten syrjäytymisen ennaltaehkäisy koulutuksen alla. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2003:4.

www.minedu.fi/OPM/julkaisut/2003/ (luettu 3.6.09)

Laurinen, L. (toim.) 1998. Koti kasvattajana, Elämä opettajana kasvatus- ja oppimiskulttuurit tutkimuskohteina. Juva: WSOY – Kirjapainoyksikkö.

Lehtinen, T. & Lehtinen, I. 2007. Mikä mättää? Murrosiän muutokset kotona ja koulussa. Helsinki: Edita Prima Oy.

Lehtonen, T. (toim.) 1998. Elämän seikkailu; näkökulmia elämykselliseen ja kokemukselliseen oppimisen kysymyksiin Suomessa. Jyväskylä: Atena kustannus Oy.

Mönkkönen, K., Nurro, M. & Väisänen, R. 1999. Sosiaalipedagogiikan käytännön sovelluksia. Opetusjulkaisuja 4/1999. Kuopio: Yliopiston painatuskeskus.

Nivala, E. & Saastamoinen, M. (toim.) 2007. Nuorisokasvatuksen teoria-puheita ja puheenvuoroja. Nuorisotutkimusverkosto/nuorisotutkimusseura.

Peruskoulua päättävän nuoren tukena toimivalle aikuiselle 2008. www.nuortenakatemia.fi/.../Tukiparitoiminta (luettu 21.10.2009.)

Poikkihallinnollisen syrjäytymisen ehkäisyn työryhmän asettaminen. Peruspalvelut Länsi – Suomen läänissä 2000. Länsi – Suomen lääninhallitus. www.laanhallitus.fi/.../lansi/.../ppa2000+Nuorten+syrjaytyminen+ehkaisemiseksi+tehdyt+toimenpiteet.pdf (luettu 5.6.09)

Rautiainen, A. (toim.) 2005. Koulu yhteisöllisenä toimijana. Helsingin ammattikorkeakoulu Stadian julkaisuja Sarja B: Oppimateriaalit 4.

Rautiainen, A. 2005. Sosiaalipedagoginen toiminta oppilaiden arjessa, ”Koulua ja elämää varten” Helsingin ammattikorkeakoulu, Stadia. www.selma_net.fi/temporary/file.asp/data_id/stadia.doc (luettu 21.10.2009.)

Saarinen-Kauppinen & Puusniekka (viittausohje) Teemoittelu. <https://webapps.jyu/koppa/avoimet/hum/menetelmapolkuja/mene...> (luettu 11.10.09)

Suomen nuorisotyöyhdistys Allianssi. <http://www.alli.fi/nuorisotitkimus/tuhti/julkaisut/Laakso.htm> (luettu 17.10.2009)

Suutari, M. 2002. Nuorten sosiaaliset verkostot palkkatyön marginaalissa. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 26. Helsinki: Yliopistopaino Oy.

Pajari, S. 2009. vastaava Kopparitoiminta. 22.6.2009 Sähköpostikeskustelu.

Pirttiniemi, J. 2004. II Ohjauksen tarve peruskoulu päättyessä. Hassinen, J. & Marniemi, J. (toim.) Oppiva koulu- pajakoulut muutoksentekeijöinä. Kustantaja: Valtakunnallinen työpajayhdistys. Edita Prima Oy Balanssi Akatemia – julkaisusarjan neljäs julkaisu (23-24.)

Ulvinen V-M. (toim.) 1998. Lasten ja nuorten syrjäytymistä koskevan tutkimuksen mahdollisuudet. NUORAn julkaisuja Nro 6 Mannerheimin Lastensuojeluliitto Nuorisosiain neuvottelukunta. www.minedu.fi/.../Nuoriso/nuorisoasiain.../Lasten_ja_nuorten_syrjytyymistex (luettu 5.10.09)

Valtakunnallinen työpajayhdistys, yhdistystieto 2009 http://www.yhdistystieto.fi/tyopajatieto/mika_on_tyopaja (luettu 17.10.2009)

TIIVISTELMÄ

Jatta Nuutinen, Päivi Silventoinen

”Kyl mä tiesin että siellä ois yksilöllisempää” OPPIPAJATOIMINTA NUORTEN ELÄMÄNHALLINNAN TUKEMISESSA, 44 sivua, 4 liitettä

Saimaan ammattikorkeakoulu, Lappeenranta

Sosiaali- ja terveysalan koulutusohjelma

Ohjaajat: Lehtori Kari Muhonen, Yksilö – ja ryhmävalmentaja Natalie Himmi

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää Lappeenrannan Laptuote-säätiön alaisuudessa toimivan oppipajatoiminnan merkitys nuorten elämänhallinnan väylänä. Kuinka Oppipaja auttaa nuoria yksilövalmennuksen, työpajatoiminnan sekä yhteistyössä eri sidosryhmien kanssa perusopetuksen päästötodistuksen saamisessa ja jatkokoulutuksesta syrjäytymisen ehkäisemisessä. Selvitys kohdistuu vuosina 2007–2009 Oppipajalla olleisiin nuoriin ja heitä ohjaaviin yksilö – ja ryhmävalmentajiin.

Selvitys on laadullinen, ja tutkimusaineisto kerättiin teema- ja lomakehaastatteluiden avulla. Selvityksessä haastateltiin kolmea oppipajalla olevaa nuorta sekä kahta yksilö- ja ryhmävalmentajaa. Haastatteluaineistot analysoitiin sisällönanalyysin avulla. Teoriassa käsitellään oppipajatoiminnan sisältöä, sosiaalipedagogiikkaa, ympäristön ja yhteisön merkitystä syrjäytymisessä sekä nuorten kasvu-ympäristöjä.

Oppipajan tuomat kokemukset olivat positiivisia, nuoret kokivat että olivat saaneet tukea niin ohjaajilta kuin ryhmäläisiltään. Aika Oppipajalla antoi nuorille tukea elämähallintaan ja uskoa jatkaa eteenpäin. Ohjaajien kokemukset Oppipajan antamasta tuesta nuorille ovat tuoneet ymmärryksen nuorten yksilöllisistä tarpeista ja yksilöllisestä tukemisesta sekä herättäneet ohjaajien halun kehittää toimintaa nuorten tukemisessa.

Selvityksen tuottamaa tietoa nuorten elämähallinnan tuen tarpeesta voidaan hyödyntää Oppipajalla yksilö- ja ryhmävalmentajien kesken sekä Oppipajan nuorten kanssa työskennellessä. Jatkossa voitaisiin mahdollisesti tutkia / selvittää koulujen, vanhempien ja oppipajan tekemän yhteistyön kehittämistä.

Avainsanat: elämänhallinta, syrjäytyminen, kasvu-ympäristö, sosiaalipedagogiikka, oppipajatoiminta

ABSTRACT

Jatta Nuutinen, Päivi Silventoinen

Saimaa University of Applied Sciences, Lappeenranta

Social Services and Health Care, Degree Programme in social service

Final Year project, 2009

Instructors: Kari Muhonen, Natali Himmi

The purpose of this thesis is to find out how the Laptuote Foundation's workshop activities affect to life-management skills of the young (people). The Workshop together with different interest groups aims to help the young by individual tutoring and by workshop activities to complete the comprehensive school examination and to encourage them to apply for further education. Research subjects were the young (people) who attended the Workshop in 2007-2009 and their (individual/group) coaches.

The survey is qualitative. The investigation material was gathered by theme and blank form interviews. Three young people attending the workshop and two coaches were interviewed. The replies were analyzed by content analysis. The theory of this thesis consists of studying the contents of workshop activities, social pedagogy, the meaning of environment and community in marginalization and the content analysis of the young.

The experiences gained from the workshop were positive. The young felt supported by both their coaches and their group members. They also received support for controlling one's lives and encouragement to move forward. The coaches also benefited from the workshop. They now really understand the individual needs of the young and know how to support them better. The workshop has also increased the will of coaches to develop the means of support.

The results of this study can be taken in advantage among the workshop

coaches while working with the young people. Further studying of the possibility of closer cooperation between schools, parents and the Workshop might be beneficial.

Key words: life-management, exclusion, growing environmental, social pedagogy

Lii-

te1/4

Hei Nuori!

Olemme sosionomi (AMK) opiskelijat Jatta Nuutinen ja Päivi Silventoinen Saimaan ammattikorkeakoulusta. Teemme opinnäytetyötä oppipaja toiminnasta, olet ollut siellä mukana. Haluaisimme sinun kokemuksiä oppipaja toiminnasta, ne voisivat antaa ohjaajille uusia näkökulmia toimintaan ja sen kehittämiseen. Toivoisimme sinun apua, sillä kokemuksesi olisivat tärkeitä opinnäytetyöhön.

Sinun henkilöllisyys ei tule missään vaiheessa esille. Haastattelut on tarkoitus tehdä oppipajan tiloissa, jonne saisit kutsun sovittuna ajankohtana.

Koska olet alle 18-vuotias, tarvitsemme myös sinun vanhemmalta kirjallisen luvan haastatteluun. Toivomme teidän pitävän tätä haastattelua tärkeänä, että voimme toteuttaa opinnäytetyön suunnitelman mukaisesti.

Läheittäisitkö lupalapun palautuskuoressa toukokuun 30. päivään mennessä.

Terveisin

Jatta ja Päivi

Lupaudun haastatteluun (Nuori allekirjoittaa tämän kohdan)

Aika

Paikka

Allekirjoitus ja nimen selvennys

Annan luvan haastatteluun (Vanhempi allekirjoitta tämän kohdan)

Aika

Paikka

Allekirjoitus ja nimen selvennys

Teemahaastattelu kysymykset nuorille

Liite 2/4

Odotuksesi Oppipaja toiminnasta

1. Miten voisit kuvailla Oppipajajaksoa?
2. Millainen ajatus sinulla oli Oppipajasta tullessasi Oppipajajaksolle?
3. Millaisia odotuksia sinulla oli Oppipajajaksosta?
4. Millaisella mielellä tulit Oppipajajaksolle?

Tämä hetki nuoren elämässä

1. Millaisena aikana näet Oppipajakson elämässäsi?
2. Millaisia muistoja (hyviä/huonoja) sinulle on jäänyt Oppipajasta mieleen?
3. Mitkä asiat oppipajassa ovat auttaneet sinua onnistumaan?
4. Mitkä asiat ovat olleet myönteisiä ja mitkä kielteisiä?
5. Millä tavoin odotuksesi/ajatukset ovat muuttuneet Oppipajakson aikana?
6. Onko Oppipaja auttanut sinua pääsemään tavoitteisiisi?

Ohjaaminen Oppipajalla

1. Millaista on hyvä ohjaaminen? Millaista ohjaaminen oppipajalla oli?
2. Oliko ohjaajalla tarpeeksi aikaa sinulle ja sinun asioillesi?
3. Motivoiko ohjaaja sinua hoitamaan asiasi?
4. Saitko ohjaajalta tarpeeksi tukea?
5. Mitä olisit toivonut ohjaajalta enemmän?
6. Millä tavoin sinua tuettiin Oppipajatoiminnan aikana? (opiskelussa, sosiaaliset tilanteet, asioiden hoitaminen, Oppipajalta siirtyminen...)

7. Onko sinulla ollut mahdollisuutta vaikuttaa omiin asioihin, millä tavoin?

Ryhmässä toimiminen

1. Opitko ottamaan vastuuta työskentelystäsi ryhmässä?
2. Miten koet yhdessä työskentelyn?
3. Kehittykö taitosi olla ryhmässä?
4. Saitko tarpeeksi huomiota yksilönä ryhmässä?

Liite 3/4

Hei Yksilö – ja ryhmävalmentaja

Olemme tekemässä opinnäytetyötä oppipajatoiminnasta. Tavoitteemme oli saada nuorten kokemuksia ja ajatuksia oppipajassa mukana olleilta nuorilta. Olemme saaneet nuoria mukaan haastatteluun vain kolme. Nyt haluaisimme tukea opinnäytetyötä, teidän näkemyksillä yksilö – ja ryhmävalmentajana. Teemme vastauksista yhteenvedon, jolloin yksittäisen vastaajan antamat tiedot eivät ole tunnistettavissa.

Yhteistyö terveisin

Jatta ja Päivi.

Liite 4/4

Yksilö – ja ryhmävalmentajan näkemyksiä valmennuksesta

1. Minkälaisena näet oppipajatoiminnan ja sen roolin nuorten tukemisessa?
2. Mitkä asiat ovat tärkeitä nuorten kohtaamisessa?
3. Pystytkö tunnistamaan nuorten oppimiehistä?
4. Sitoutuuko nuori mielestäsi paremmin suunnitelmiin, jos ne on hänen kanssa yhdessä räätälöity?
5. Tukeeko oppipajatoiminta nuoren itse asettamia tavoitteita?
6. Auttavatko oppipajan työmenetelmät nuorta tunteeseen, että hänen yksilölliset piirteet huomioidaan ja hänen toiveensa kuullaan?
7. Mikä työmenetelmistä ovat tekijät jotka vaikuttavat yksilön onnistumiseen kiinnittymisessä oppipajatoimintaan?
8. Mikä merkitys nuorelle on vertaisryhmällä?
9. minkä laista elämänhallintaa tukevaa toimintaa oppipajassa on?

Työyhteisö ja omaan työskentelyyn vaikuttaminen

1. Koetko, että tulet työssäsi kuulluksi?
2. Onko sinulla mahdollisuus käydä läpi omia tunteita yhdessä toisten ryhmän jäsenten kanssa?
3. Pohditteko yhdessä työn tavoitteita ja tarkoituksia?
4. Pystytkö kehittämään omaa työtäsi esim. löytämällä uudenlaisia menetelmiä, tapoja ja ratkaisumalleja?

5. Mitä kehittämistarpeita nousee esille nuorten auttamisessa?
6. Onko sinulla mahdollisuus vaikuttaa omaan työskentelyyn (suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin)
7. Miten yhteistyö onnistuu muiden sidosryhmien kanssa (koulu, koti, viranomaiset jne.)?